

©Documentul a fost pus la dispoziție cu sprijinul Consiliului Superior al Magistraturii din România (www.csm1909.ro) și R.A. „Monitorul Oficial” (www.monitoruloficial.ro). Permisea de a republica această traducere a fost acordată exclusiv în scopul includerii sale în baza de date HUDOC.

©The document was made available with the support of the Superior Council of Magistracy of Romania (www.csm1909.ro) and R.A. „Monitorul Oficial” (www.monitoruloficial.ro). Permission to re-publish this translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court’s database HUDOC.

Publicată în : MONITORUL OFICIAL nr. 613 din 27 august 2012

Emitent CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI
MAREA CAMERĂ

**HOTĂRÂREA
din 23 februarie 2012**

în Cauza Creangă împotriva României

Strasbourg
(Cererea nr. 29.226/03)

Hotărârea este definitivă. Aceasta poate suferi modificări de formă.

În Cauza Creangă împotriva României,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, reunită în Marea Cameră compusă din Nicolas Bratza, președinte, Jean-Paul Costa, Françoise Tulkens, Nina Vajić, Dean Spielmann, Lech Garlicki, Peer Lorenzen, Alvina Gyulumyan, Egbert Myjer, Mark Villiger, Isabelle Berro-Lefèvre, Päivi Hirvelä, Giorgio Malinverni, Mirjana Lazarova Trajkovska, Nebojša Vučinić, Guido Raimondi, Ganna Yudkivska, judecători, și Vincent Berger, jurist,
după ce a deliberat în camera de consiliu la 30 martie 2011 și 18 ianuarie 2012,
pronunță prezenta hotărâre, adoptată la cea din urmă dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află Cererea nr. 29.226/03 îndreptată împotriva României, prin care un resortisant al acestui stat, Sorin Creangă (*reclamantul*), a sesizat Curtea la 4 septembrie 2003 în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (*convenția*).

2. Reclamantul a fost reprezentat de S. Cus, avocat în București. Guvernul român (*Guvernul*) a fost reprezentat de agentul guvernamental *ad interim*, doamna C. Ciută, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.

3. Reclamantul susținea, în special, că lipsirea sa de libertate în data de 16 iulie 2003, între orele 9-22, a fost ilegală, ca și arestarea sa preventivă consecutivă. Acesta a invocat în special art. 5 § 1 din convenție.

4. Cererea a fost repartizată Secției a doua a Curții (art. 52 § 1 din regulament). La 1 noiembrie 2004, Curtea a modificat alcătuirea secțiilor sale (art. 25 § 1 din regulament). Cauza a fost astfel atribuită Secției a treia în noua ei alcătuire (art. 52 § 1 din regulament). În cadrul acestei secții s-a constituit, conform art. 26 § 1 din regulament, camera însărcinată cu judecarea cauzei (art. 27 § 1 din convenție). La 19 februarie 2009, președintele Secției a treia a hotărât să comunice Guvernului cererea.

5. La 15 iunie 2010, camera respectivă, compusă din Josep Casadevall, Elisabet Fura, Corneliu Bîrsan, Boštjan M. Zupančič, Ineta Ziemele, Luis López Guerra și Ann Power, judecători, și Santiago Quesada, grefier de secție, a pronunțat hotărârea. Aceasta a declarat în unanimitate cererea admisibilă în ceea ce privește capetele de cerere întemeiate pe art. 5 § 1 din convenție și inadmisibilă pentru celelalte capete. Tot în unanimitate, s-a hotărât că a fost încălcat art. 5 § 1 din convenție în ceea ce privește lipsirea de libertate a reclamantului în data de 16 iulie 2003, între orele 10-22, și arestarea sa la 25 iulie 2003, în urma recursului în anulare; s-a hotărât, de asemenea, că nu a fost încălcat art. 5 § 1 din convenție în ceea ce privește motivarea insuficientă a arestării preventive în perioada 16-18 iulie 2003. Camera a hotărât, de altfel, că statul pârât trebuie să plătească reclamantului 8.000 de euro (EUR) pentru prejudiciul moral și 500 EUR pentru cheltuielile de judecată.

6. La 3 septembrie 2010, Guvernul a solicitat trimiterea cauzei în fața Marii Camere (art. 43 din convenție).

7. La 22 noiembrie 2010, un colegiu al Marii Camere a decis admiterea cererii (art. 73 din regulament).

8. Compunerea Marii Camere a fost alcătuită în conformitate cu art. 26 §§ 4 și 5 din convenție și art. 24 din regulament. La 3 noiembrie 2011, Jean-Paul Costa, președintele Curții, și-a încheiat mandatul. Nicolas Bratza i-a succedat în funcție și de la acea dată a asigurat președinția Marii Camere în speță (art. 9 § 2 din regulament). Jean-Paul Costa și-a păstrat funcția de judecător ulterior expirării mandatului, în temeiul art. 23 § 3 din convenție și art. 24 § 4 din regulament. În urma abținerii lui Corneliu Bîrsan (art. 28 din regulament), judecător ales să reprezinte România, președintele Marii Camere l-a desemnat pe Guido Raimondi în calitate de judecător *ad hoc* (art. 26 § 4 din convenție și art. 29 § 1 din regulament).

9. Atât reclamantul, cât și Guvernul au depus observații scrise suplimentare (art. 59 § 1 din regulament).

10. La 30 martie 2011 a avut loc o ședință publică la Palatul Drepturilor Omului din Strasbourg (art. 59 § 3 din regulament).

S-au înfățișat:

- pentru Guvern: doamna C. Ciută, agent *ad interim*; doamna M. Morariu, consilier;
- pentru reclamant: S. Cus, avocat în Baroul București, consilier.

Reclamantul a fost, la rândul său, prezent.

Curtea a ascultat declarațiile lui S. Cus, C. Ciută și M. Morariu, precum și răspunsurile acestora la întrebările judecătorilor.

ÎN FAPT

I. Circumstanțele cauzei

11. Reclamantul s-a născut în 1956 și locuiește în București.

12. În 1985 a devenit agent al Poliției Capitalei, iar în 1995 ofițer de poliție judiciară în cadrul Secției 5 de Poliție din București.

A. Împrejurările primei arestări preventive a reclamantului

1. *Versiunea reclamantului*

13. În formularul cererii sale, reclamantul afirmă că, la 16 iulie 2003, a fost informat de superiorul său ierarhic că trebuia să se prezinte la sediul Parchetului Național Anticorupție (PNA) pentru interogatoriu.

În observațiile scrise adresate Marii Camere la 10 februarie 2011, reclamantul afirmă că, în data de 15 iulie 2003, în jurul orei 17, în timp ce se afla în concediu, un coleg de la Secția 5 de Poliție din București l-a informat la telefon că trebuia să se prezinte a doua zi la PNA, fără a oferi alte precizări.

14. La 16 iulie 2003, în jurul orei 8,45, reclamantul ar fi întâlnit 25 de colegi în curtea sediului PNA. Ulterior, în jurul orei 9, li s-ar fi solicitat tuturor să intre în sediu. La intrare, un agent de poliție ar fi notat datele reclamantului și ale colegilor săi într-un registru de acces.

15. Reclamantul și colegii săi ar fi fost conduși într-o sală de ședință aflată la parterul clădirii. În scurt timp, procurorul militar V.D. ar fi intrat și le-ar fi cerut să dea declarații scrise cu privire la împrejurările în care au cunoscut 3 persoane, I.D., S.B. și M.I. Procurorul ar fi părăsit apoi sala și ar fi revenit în jur de 9,30-9,40 pentru a lua declarațiile. După ce le-a citit, ar fi început să îi amenințe pe reclamant și colegii săi cu arestarea preventivă. Apoi ar fi ieșit din nou din sală. 4 sau 5 jandarmi mascați și înarmați ar fi intrat în sală. Reclamantul și colegii săi ar fi fost rugați de unul dintre jandarmi să scoată telefoanele mobile și să le pună pe o masă aflată lângă un alt jandarm. Aceștia ar fi fost informați, de asemenea, că aveau voie să iasă din sală pentru a merge la toaletă sau a fuma o țigară, dar numai pe rând și însoțiți de un jandarm înarmat.

16. În jurul orei 15, reclamantul și colegii săi au cerut permisiunea de a ieși din sală pentru a lua apă și mâncare. După ce a obținut acordul procurorului, un jandarm a strâns bani de la agenții de poliție și s-a dus să cumpere proviziile cerute.

17. În tot acest timp, reclamantul nu ar fi beneficiat de asistența unui avocat, ales sau numit din oficiu. Nu ar fi putut contacta pe nimeni în exterior.

18. În formularea cererii, reclamantul afirmă că a reușit să contacteze un avocat în jurul orei 20.

În observațiile sale scrise depuse în fața Marii Camere, reclamantul afirmă că, în jurul orei 23, a fost condus, împreună cu un coleg, în biroul procurorului, aflat la primul etaj, unde s-ar fi găsit procurorul, un alt bărbat și două femei. Procurorul i-ar fi sugerat să declare că ofițerii din conducerea Secției 5 Poliție din București erau vinovați de corupție. Acesta ar fi adăugat că, în schimb, nu va fi arestat preventiv și își va putea revedea familia în curând. Reclamantul ar fi solicitat asistența unui avocat ales. Procurorul i-ar fi răspuns că cele două femei prezente erau avocate numite din oficiu și l-ar fi invitat să aleagă una care să îl asiste. Reclamantul s-ar fi opus. Potrivit acestuia, procurorul ar fi început să îi „vorbească urât” și să îl amenințe spunându-i că dacă nu cooperează va fi arestat preventiv cu interdicția de a primi vizita familiei. Reclamantul ar fi fost condus afară din birou de un jandarm, care ar fi primit ordinul de a-i interzice să vorbească cu alte persoane și să meargă la toaletă fără permisiunea procurorului.

În audierea publică din 30 martie 2011, reclamantul a afirmat că, la o oră neprecizată, familia sa, care știa că el trebuie să se prezinte la acea dată la PNA de unde nu s-a mai întors acasă, l-a contactat pe avocatul C.N., care l-ar fi rugat pe colegul său, S. Cus, să îl asiste pe reclamant în fața parchetului. S. Cus ar fi sosit la ora 22 și ar fi avut atunci posibilitatea de a se întâlni cu reclamantul.

19. La 17 iulie 2003, în jur de 1,15-1,30, reclamantul ar fi fost dus din nou în biroul procurorului. Acesta din urmă ar fi completat un formular tipizat menționând acuzațiile împotriva sa și i-ar fi citit actul. Drept răspuns, reclamantul ar fi afirmat că nu recunoștea faptele care i se imputau și că își menținea declarația inițială. În prezența unei avocate din oficiu, Av. M.S. ar fi semnat formularul. Procurorul i-ar fi notificat totodată mandatul de arestare preventivă, care a fost emis pe numele său la 16 iulie 2003, precizând că arestarea sa a fost dispusă pe o durată de 3 zile, respectiv 16-18 iulie 2003.

20. În jurul orei 1,40, procurorul l-ar fi informat pe reclamant, în prezența avocatului ales, S. Cus, de mandatul de arestare preventivă emis pe numele său. Acesta i-ar fi prezentat, de asemenea, probele acuzării care justificau măsura, și anume declarațiile colegilor săi. Mandatul ar fi fost emis în temeiul art. 148 alin. 1 lit. h) din Codul de procedură penală. Făcând trimitere la textele de lege relevante, procurorul ar fi subliniat că faptele imputate reclamantului reuneau elementele constitutive ale infracțiunilor de asociere pentru săvârșirea de infracțiuni, de luare de mită și de complicitate la furt calificat. Partea relevantă a mandatului este redactat după cum urmează:

„Într-una din zilele anilor 1999 sau 2000, dată ce urmează a fi stabilită ulterior, [reclamantul] împreună cu mai mulți colegi din secția 5 au surprins mai multe persoane ce transportau peste 2 tone benzină sustrase din conducte, împrejurare în care au pretins și primit suma de 20.000.000 lei, pentru a nu le întocmi dosar penal și a-i lăsa să își continue activitatea infracțională.

Săvârșirea faptei penale de către învinuit/înculpat rezultă din următoarele probe:

- declarații martori;
- procese-verbale de confruntare;
- declarații inculpați;
- înregistrări audio;
- planșe foto;
- proces-verbal recunoaștere după fotografii.

Având în vedere că în cauză sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 148 alin. 1 lit. h) C. proc. pen., în sensul că pedeapsa prevăzută de lege este cuprinsă între 4 și 18 ani închisoare, iar punerea sa în libertate prezintă pericol pentru ordinea publică și pentru buna desfășurare a cercetărilor din prezenta cauză penală, având în vedere calitatea de polițist a inculpatului de care se poate prevala în eventuala influențare a persoanelor ce urmează a fi audiate în cauză.

În baza art. 136 alin. 5, art. 146 alin. 1, art. 148 alin. 1 lit. h), art. 149¹, art. 151 C. proc. pen., [procurorul] dispune:

- (1) Arestarea preventivă provizorie a învinuitului/înculpatului [...] pe o durată de 3 zile.
- (2) Conform art. 146 alin. 3 și art. 149¹ alin. 3 C. proc. pen., durata menționată la primul punct este cuprinsă între 16 iulie 2003, ora 22, și 18 iulie 2003, ora 22.
- (3) Un mandat de arestare preventivă provizorie va fi întocmit [...] cu începere din 16 iulie 2003 [...] ”

21. În jurul orei 2,30, reclamantul ar fi fost condus într-o sală de la subsolul clădirii, unde se aflau alți 13 colegi. La scurt timp, reclamantul ar fi fost transferat la Penitenciarul Rahova.

2. *Versiunea Guvernului*

22. În toamna anului 2002, PNA ar fi primit sesizări privind furturile de produse petroliere din conductele societății „Petrotrans” - S.A., în vecinătatea municipiului București, comise în strânsă colaborare cu jandarmii și agenții de poliție. În urma audierii mai multor persoane la 9 și 11 iulie 2003 și a identificării fotografice, ar fi reieșit că reclamantul era implicat în operațiune. Procurorul V.D., însărcinat cu cazul, ar fi decis citarea a aproximativ 50 de persoane pentru a depune mărturie la 16 iulie 2003.

23. La 15 iulie 2003, reclamantul, precum și 16 colegi de poliție ar fi fost citați la locul de muncă (Secția 5 Poliție din București) pentru a apărea în fața PNA ca să dea declarații în legătură cu respectiva anchetă penală. Totodată, șeful Direcției Generale de Poliție Sector 1 București ar fi fost informat în acest sens pentru a-l preveni asupra absenței polițiștilor a doua zi și pentru a asigura prezența acestora la parchet.

24. A doua zi dimineața, la ora 9, reclamantul și colegii săi s-ar fi prezentat la sediul PNA. Procurorul militar V.D. i-ar fi primit într-o sală aflată la parterul clădirii și i-ar fi informat că vor fi interogați în cadrul actelor premergătoare cu privire la implicarea lor în sustragerea frauduloasă de produse petroliere din oleoducte. Toți agenții de poliție ar fi negat verbal orice implicare în această activitate, dar ar fi consimțit să dea o declarație scrisă în acest sens. În consecință, ar fi primit un chestionar cu 10 întrebări la care au răspuns pe coli albe. În acest interval, procurorul ar fi ieșit din sală și s-ar fi dus în biroul său de la primul etaj al clădirii pentru a continua actele de procedură în privința altor persoane implicate în cauză.

25. Pe la ora 12, pe când agenții terminaseră de scris declarațiile, procurorul ar fi revenit în sală și i-ar fi informat că, printr-o decizie din aceeași dată, ar fi început urmărirea penală împotriva a 10 dintre ei, inclusiv reclamantul, pentru luare de mită, complicitate la furt calificat și asociere pentru săvârșirea de infracțiuni. Ceilalți 7 agenți ar fi fost lăsați să părăsească sediul parchetului.

26. Procurorul ar fi solicitat celor 10 agenți de poliție să dea o nouă depoziție și să fie confrunțați cu alte persoane. Acesta iar mai fi informat că aveau dreptul de a fi asistați de avocați aleși. Unii agenți au contactat avocați în timp ce, pentru alții, inclusiv reclamantul, parchetul ar fi făcut apel la Baroul București pentru a li se asigura avocați numiți din oficiu.

27. Reclamantul ar fi așteptat de bunăvoie la sediul PNA pentru clarificarea situației sale juridice. Nu ar fi fost obligat să rămână acolo, fiind liber să părăsească sediul în orice moment, de exemplu, pentru a cumpăra apă sau țigări; de altfel, 2 polițiști, A.A. și G.C., ar fi plecat în aceeași zi și fără să se mai întoarcă.

28. Reclamantul nu ar fi fost supravegheat sau păzit niciodată. Jandarmii ar fi fost prezenți la sediul PNA la acea dată doar pentru a asigura menținerea ordinii. De altfel, nu ar fi existat nicio intrare separată sau încăpere specială pentru persoanele împotriva cărora se luase măsura reținerii sau arestării preventive.

29. În jur orelor 13-14, după sosirea la sediul PNA a avocaților aleși (pentru 5 agenți de poliție) sau numiți din oficiu, procurorul a început audierea agenților pe rând. Audierea a durat 3-4 ore.

30. La o oră neprecizată, în timpul audierii sale, reclamantul, asistat de avocatul din oficiu M.S., ar fi completat declarația inițială făcută pe coală albă, confirmând că era coleg cu polițiștii C.D. și M.G.M. și că avea relații normale cu aceștia. Cu această ocazie, procurorul ar fi completat pe hârtie că prima declarație fusese făcută la ora 10.

31. La o oră neprecizată, reclamantul ar fi dat o nouă declarație în prezența avocatului din oficiu, de data aceasta pe un formular tipizat cu mențiunea „învinuit/inculpat”. Din acest formular ar fi reieșit că reclamantul fusese informat despre faptele de care era acuzat și

încadrarea lor juridică, precum și despre drepturile sale procedurale. În acest sens, s-ar fi întocmit un proces-verbal semnat de procuror, reclamant și avocatul din oficiu.

32. Procurorul ar fi efectuat apoi mai multe confruntări între învinuiți, inculpați și martori.

33. La ora 22, printr-o ordonanță de punere în mișcare a acțiunii penale, procurorul ar fi acuzat mai mulți agenți de poliție, printre care și reclamantul, de săvârșirea infracțiunilor de luare de mită, complicitate la furt calificat și asociere pentru săvârșirea de infracțiuni.

34. La aceeași oră, procurorul ar fi emis o ordonanță de arestare preventivă pe numele reclamantului. Mandatul de arestare preventivă ar fi fost emis și comunicat reclamantului la o oră neprecizată. În noaptea de 16/17 iulie 2003, reclamantul ar fi fost transferat la Penitenciarul Rahova.

35. Guvernul a comunicat faptul că registrele de intrare și ieșire din sediul PNA în 2003 au fost distruse cu mult timp înainte de comunicarea prezentei cereri, la 19 februarie 2009, termenul de păstrare fiind, conform normelor în vigoare, de 3-5 ani.

B. Punerea în libertate a reclamantului

36. La 17 iulie 2003, în temeiul art. 148 alin. 1 lit. c), d) și h) din Codul de procedură penală, PNA a solicitat Tribunalului Militar București prelungirea cu 27 de zile a arestării preventive a reclamantului și a celor 13 coinculpați, cu începere din 19 iulie 2003.

37. La 18 iulie 2003, ora 10, reclamantul a fost adus în fața instanței. Conform susținerilor acestuia, avocatul său nu a avut acces la dosar decât în momentul în care parchetul susținea cererea de prelungire a arestării preventive. Tribunalul militar a dispus transferarea cauzei la curtea militară de apel care era competentă, având în vedere gradul militar al unuia dintre coinculpați.

38. Prin încheierea pronunțată la aceeași dată în camera de consiliu, curtea militară de apel, în complet format dintr-un singur judecător, a admis cererea parchetului și a prelungit cu 27 de zile arestarea preventivă a reclamantului și a celorlalți coinculpați.

39. Curtea militară de apel a reținut că din probele depuse la dosar reieșea că existau indicii conform cărora inculpații ar fi comis infracțiuni de asociere în vederea săvârșirii de infracțiuni, de luare de mită, de complicitate la furt calificat și de instigare la mărturie mincinoasă. Instanța a considerat că arestarea preventivă a inculpaților era necesară din motive de ordine publică, subliniind că aceștia puteau influența martorii și că încercaseră să se sustragă urmăririi penale și executării pedepsei. Aceasta a notat, în cele din urmă, că era necesar să se ia în considerare, de asemenea, complexitatea cauzei, numărul mare de inculpați și dificultatea identificării probelor.

40. La aceeași dată, a fost emis un mandat de arestare preventivă pe numele reclamantului identic cu mandatul emis în data de 16 iulie 2003.

41. Reclamantul și ceilalți coinculpați au formulat recurs împotriva acestei decizii, susținând că respectivul complet de judecată ce pronunțase hotărârea nu fusese constituit în mod legal. Parchetul a invocat, de asemenea, constituirea nelegală a completului de judecată.

42. Prin hotărârea definitivă pronunțată la 21 iulie 2003, Curtea Supremă de Justiție a admis recursul, a casat hotărârea și a dispus punerea în libertate a reclamantului și a celorlalți coinculpați. Curtea supremă a apreciat că, pentru asigura o mai mare transparență în lupta împotriva corupției, Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției a adus modificări aplicabile imediat dispozițiilor procedurale prevăzute de Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție. Astfel, art. 29 alin. (1) și (2) din Legea nr. 78/2000 prevede că un complet de judecată ce se

pronunță în primă instanță asupra infracțiunilor prevăzute de această lege trebuie să fie alcătuit din 2 judecători.

43. Motivarea hotărârii nu a fost comunicată reclamantului.

44. Reclamantul a fost pus în libertate în aceeași zi.

C. Recursul în anulare formulat de procurorul general împotriva deciziei de punere în libertate

45. La o dată neprecizată, procurorul general al României a formulat, în fața Curții Supreme de Justiție, recurs în anulare împotriva hotărârii definitive din 21 iulie 2003. Acesta a considerat că, în interpretarea dreptului intern, Curtea supremă comisese grave erori de drept, având drept consecință soluționarea greșită a litigiului.

46. Reclamantul susține că nu a luat cunoștință decât la 24 iulie 2003, prin intermediul presei, de existența recursului în anulare și de fixarea datei ședinței de judecată pentru 25 iulie 2003.

47. La această dată, la ora 9,30, reclamantul s-a prezentat la ședința de judecată însoțit de 2 avocați care au solicitat amânarea cauzei întrucât clientului său nu i-au fost comunicate motivarea hotărârii din 21 iulie 2003 și cererea de recurs în anulare. Curtea Supremă de Justiție a admis cererea și, invocând caracterul urgent al cauzei, a amânat-o pentru ora 12,30.

48. La reluarea dezbaterilor, reclamantul a susținut că hotărârea definitivă din 21 iulie 2003 nu putea să facă decât obiectul unui recurs în interesul legii, nu al unui recurs în anulare, și că nu existau motive întemeiate care să justifice arestarea sa preventivă.

49. Prin hotărârea definitivă pronunțată la 25 iulie 2003, Curtea Supremă de Justiție, în complet de 9 judecători, a admis recursul în anulare, a casat hotărârea din 21 iulie 2003 și, pe fond, a respins acțiunea reclamantului motivând că hotărârea a interpretat greșit art. 29 alin. (1) și (2) din Legea nr. 78/2000. Aceasta a considerat că aplicarea modificărilor aduse Legii nr. 78/2000 și Codului de procedură penală conduce la concluzia că voința legiuitorului este aceea de a asigura o reglementare unică pentru cazul arestării preventive, în sensul ca aceasta să fie dispusă în cameră de consiliu de un complet format dintr-un singur judecător, indiferent de natura infracțiunii.

50. Curtea Supremă de Justiție a considerat, de asemenea, că reieșea din probele depuse la dosar că arestarea preventivă a inculpaților era justificată, întrucât existau informații suficiente care să ducă la concluzia că fiecare dintre inculpați ar fi putut comite faptele de care erau acuzați.

51. La 25 iulie 2003, reclamantul a fost arestat preventiv.

52. Prin încheierea din 29 iunie 2009, confirmată la 2 iulie 2004 de curtea militară de apel, tribunalul militar teritorial a dispus punerea în libertate a reclamantului, înlocuind măsura arestării preventive cu interdicția de a părăsi țara.

53. Prin hotărârea pronunțată la 22 iulie 2010, Curtea de Apel București l-a condamnat pe reclamant la o pedeapsă de 3 ani de închisoare cu suspendare pentru luare de mită (art. 254 alin. 2 din Codul de procedură penală coroborat cu art. 7 din Legea nr. 78/2000) și favorizarea infractorului (art. 264 din Codul penal). Prin aceeași hotărâre, M.T. și G.S., ale căror mărturii au fost prezentate de reclamant, au fost condamnați la 2 și, respectiv, 5 ani de închisoare pentru luare de mită și asociere pentru săvârșirea de infracțiuni, respectiv pentru luare de mită și favorizarea infractorului.

D. Mărturii scrise prezentate de reclamant

54. La cererea Curții, reclamantul a prezentat la 8 martie 2011 declarațiile a 2 colegi polițiști, M.T. și G.S., de asemenea prezenți la sediul PNA la 16 iulie 2003. Declarațiile respective au fost luate de avocatul lui la 3 martie 2011.

55. Declarația lui M.T. este redactată după cum urmează:

„ În ziua de 15.07.2003, în jurul orelor 21,30, am fost anunțat telefonic de către ofițerul de serviciu al Secției 5 poliție să mă prezint în ziua de 16.07.2003 la ora 9,00 la sediul PNA (DNA) fără a se preciza motivul. La orele 8,45, în ziua de 16.07.2003 când m-am prezentat la sediul PNA, m-am întâlnit cu mai mulți colegi de serviciu printre care și Creangă Sorin. La puțin timp am fost invitați de către o persoană în sediul PNA. La intrare se afla un subofițer de jandarmi care ne-a cerut cărțile de identificare pentru a ne trece în registrul de intrare acces persoane. Am fost condus împreună cu ceilalți colegi într-o sală aflată la parterul clădirii. La puțin timp în sală a intrat o persoană care s-a prezentat ca fiind procuror militar V.D., timp în care nea înmănat câte o coală de hârtie și pix spunând să dăm o declarație din care să reiasă dacă și în ce împrejurări i-am cunoscut pe numiții I.D., S.B. și M.I., după care a părăsit sala lăsându-ne singuri.

După aproximativ 40 de minute procurorul V.D. a revenit în sală și a strâns declarațiile. Când a văzut că unii colegi au răspuns negativ, s-a supărat devenind foarte nervos și ne-a amenințat că vom ajunge în pușcărie alături de ceilalți colegi arestați anterior, părăsind apoi sala. Imediat în sală au intrat 4 sau 5 jandarmi echipați de luptă (pistol mitralieră, vestă antiglonț, cu fețele acoperite). Unul dintre jandarmi cu grad de ofițer ne-a spus să punem telefoanele mobile pe o masă lângă care se afla un alt jandarm, atenționându-ne totodată că din acel moment nu putem părăsi sala decât însoțiți de către un jandarm. Această situație s-a prelungit până în jurul orelor 17 când am cerut permisiunea să plece cineva dintre noi pentru a cumpăra apă și ceva de mâncare. Răspunsul a fost să strângem bani că vor trimite un jandarm să cumpere cele necesare.

Atât mie, cât și colegilor ne-a fost interzis să luăm legătura cu familia sau cineva din exterior. Aveam voie să mergem doar la toaletă câte unul și însoțiți de un jandarm înarmat. Situația s-a prelungit până în jurul orelor 22, fără să fim asistați de un apărător ales sau din oficiu. În jurul orelor 22,30-23,00 am fost condus împreună cu Creangă Sorin de către un jandarm într-un birou aflat la etajul 1. În acest birou se aflau: procurorul V.D, persoana care ne-a condus dimineață în sediul PNA, încă un bărbat și două persoane de sex feminin. Procurorul V.D. ne-a propus atât mie, cât și lui Creangă Sorin să dăm declarații din care să reiasă că ofițerii superiori din cadrul Secției 5 poliție sunt corupți și iau mită de la hoți, cu cât mai mulți cu atât mai bine, asigurându-ne că dacă vom scrie cum ne-a sugerat, nu vom păți nimic. În caz contrar vom fi arestați. Văzând acestea, colegul meu Creangă Sorin a solicitat să îi permită angajarea unui avocat ales. Procurorul nu a permis acest lucru, afirmând că cele două persoane de sex feminin sunt de profesie avocat și ne vor asista din oficiu. Creangă Sorin a refuzat să fie asistat din oficiu și a spus că în aceste condiții nu mai declară nimic. Văzând acest lucru, procurorul V.D. i-a adresat injurii, făcându-l și nesimțit, spunând totodată că va fi arestat și fără să mai dea declarații și nu își va vedea familia decât atunci când va coopera, după care l-a scos afară din birou.

După aproximativ 40 de minute, când am fost condus într-o sală la subsolul clădirii, l-am văzut pe Creangă Sorin pe hol lângă ușa biroului procurorului supravegheat îndeaproape de un jandarm înarmat. În jurul orelor 2,30 din ziua de 17.07.2003 în sala de la subsol a fost adus și Creangă Sorin. La scurt timp am fost urcați într-o mașină fără geamuri încuiate pe exterior sub paza jandarmilor și conduși la Penitenciarul de Maximă Siguranță Rahova București.

Menționez faptul că nu am avut permisiunea să iau legătura cu familia sau angajarea unui apărător ales.

56. În declarația sa, S.G. a confirmat adevărul declarației lui M.T. și a descris desfășurarea faptelor după 16 iulie 2003.

E. Declarația procurorului V.D., prezentată de Guvern

57. La cererea Curții, Guvernul a prezentat la 7 martie 2011 declarația procurorului V.D., însărcinat cu procedura inițiată împotriva reclamantului. Declarația, datată 17 ianuarie 2011, este redactată în părțile sale relevante după cum urmează:

„ Din studierea urmei dosarului de urmărire penală pot preciza următoarele: – Prin solicitarea scrisă adresată șefului Sectorului 1 de Poliție București au fost citați în data respectivă următorii făptuitori (suspecți) din cadrul Secției 5: G.S., D.M., Sorin Creangă, M.T., C.M., C.O., L.S., S.T., D.A., M.G., S.T., C.B., N.T., C.S., G.R., L.C. și G.D. – Li s-a precizat acestora că urmează a fi audiați ca făptuitori (în cadrul unor acte premergătoare), cu privire la faptul dacă sunt sau nu implicați în sustragerea unor produse petroliere din conducte. De la început toți cei în cauză au negat verbal această implicare, fiind de acord să dea o primă declarație în acest sens, și îmi aduc aminte că am stabilit împreună cu aceștia un chestionar de 10 întrebări la care ei să dea răspuns în scris.

De comun acord cu aceștia și în interesul operativității cercetărilor, am stabilit ca ei să dea declarațiile în același timp în sala de ședință a Direcției Naționale Anticorupție, deoarece, dacă ar fi fost audiați pe rând de procuror, ar fi durat câteva ore numai această primă audiere. Eu personal nu am fost de față cât ei au dat aceste declarații, deoarece efectueam în biroul meu (fiind singurul anchetator în cauză) alte activități de urmărire penală.

– În jurul orei 12, făptuitorii au finalizat declarațiile, moment în care eu am revenit din biroul meu în sala unde aceștia se aflau, explicându-le faptul că față de următorii G.S., D.M., Sorin Creangă, M.T., C.M., C.O., L.S., S.T., D.A., și M.G., am dispus începerea urmăririi penale și le-am solicitat să dea noi declarații și să participe la confruntări, explicându-le acestora că au dreptul să fie asistați de apărători, dacă doresc, iar, dacă nu, urma să solicităm apărători din oficiu de la Baroul București.

În acest sens, pentru cei ce au dorit apărători aleși, li s-a permis acestora să își caute avocații, iar pentru ceilalți s-au solicitat, de la Baroul București, avocați aleși. Apărătorii au început să se prezinte, pe rând, la sediul unității, după minim o oră de când au fost contactați, permițându-li-se ca pe holul instituției să discute cu clienții lor înainte de a intra la audieri și confruntări.

Pentru ceilalți agenți de poliție, față de care nu s-a început urmărirea penală, nemaifiind necesară audierea lor, aceștia s-au întors la locurile de muncă.

– În afara acestor făptuitori, în aceeași dimineață, la sediul unității, au mai fost citați de la alte organe de poliție, tot în calitate de făptuitori (suspecți), următorii lucrători de poliție: D.M., C.M.E., I.E. și D.C.B. Cu privire la acești 4 lucrători de poliție s-a urmat aceeași procedură ca și în cazul lucrătorilor de poliție chemați de la Secția 5, fiind și aceștia puși sub învinuire.

– Până la sosirea avocaților celor 14 lucrători de poliție puși sub învinuire (minim ora 13,00), eu am efectuat în aceeași cauză penală urmărire penală în birou, singur, cu alte persoane implicate, unele din ele fiind deja arestate preventiv, fiind necesară audierea, reaudierea și confruntarea acestora, după cum urmează: M.I., S.B., D.C., G.M.M., G.A., S-N. T., D.A., G.S., L. S., M.T. ș.a.

– Tot în aceeași zi, au fost chemați, în aceeași cauză, o serie de martori, printre care reamintim pe M.P., M.B., D.A.I. ș.a.

– Începând cu orele 13-14, din data de 16.07.2003, am reaudiat pe rând pe cei 14 lucrători de poliție, ca învinuiți, fiecare fiind însoțit de avocatul său, prilej cu care, de la fiecare învinuit s-au luat câte două declarații distincte (una pe coală albă, scrisă de învinuit, și cealaltă pe formular tipizat de învinuit), fiind contrasemnate și de avocat.

Îmi amintesc că niciunul dintre cei 14 învinuiți nu a recunoscut pretinsa lor implicare în activitatea infracțională, deși, din probele anterioare, rezulta că aceștia au fost implicați.

Această activitate de audiere a celor 14 învinuiți a durat câteva ore, minim 3-4 ore.

– Deoarece în cauză se impunea efectuarea unor confruntări, cei 14 învinuiți, fiind însoțiți de apărătorii aleși sau din oficiu, au participat cu acceptul acestora, la efectuarea a cel puțin 20 de confruntări, prilej cu care li s-a pus la dispoziție o serie de fragmente din convorbirile interceptate și înregistrate în cauză.

Activitatea de confruntare a durat alte câteva ore, până în jurul orelor 22, când față de cei 14 învinuiți s-a pus în mișcare acțiunea penală și s-a luat măsura reținerii.

Observație: Specificul activității de urmărire penală, în această cauză, a impus ca în ziua respectivă să se efectueze audieri repetate și confruntări, deoarece numai în acest mod se putea stabili adevărul.

Un alt motiv pentru care s-a organizat într-o singură zi toată această activitate a fost și asigurarea confidențialității datelor rezultate din anchetă, deoarece, cu privire la învinuiți și inculpați, existau dovezi clare, de dată anterioară, că aceștia își transmit unii altora informații din anchetă, în scopul de a nu recunoaște adevărul și a obstrucționa bunul mers al urmăririi penale.

– [...] Din câte îmi aduc aminte, în anul 2003, ca și în prezent de altfel, persoanelor citate la biroul procurorului nu li se reținea la intrare actul de identitate, deoarece, înainte de fiecare audiere persoana, trebuia identificată de procuror.

– [...] Inculpatul Creangă Sorin a desfășurat tipurile de activități deja descrise [...]. Astfel, până la orele 11-12, a scris împreună cu ceilalți colegi prima declarație, fără ca procurorul anchetator să fie în sală, sala fiind la parterul clădirii; după aceea, Creangă Sorin a așteptat să i se prezinte avocatul; după prezentarea avocatului a participat la două audieri și mai multe confruntări (au existat forțe de jandarmi care au asigurat ordinea, dar nicio persoană nu a fost păzită în mod individual, oricine putând să plece neobservat și fără să anunțe din sediul parchetului, deoarece la ieșirea din parchet nu mai trebuia permisiunea nimănui, pentru părăsirea unității).

Eu, personal ca procuror, nu îmi amintesc cum se numesc cei 2 polițiști care în acea perioadă au părăsit sediul parchetului, fără să anunțe, însă îmi amintesc că aceștia au dispărut și nu au mai putut fi găsiți, motiv pentru care ei au fost dați în urmărire generală la nivel național, după câteva zile au fost găsiți și prezentați la parchet, reținuți și, ulterior, prezentați la instanța care a dispus arestarea preventivă a acestora.

– [...] Nici în anul 2003 și nici în prezent nu există intrare separată pentru persoanele cercetate sau reținute și nici vreo cameră specială unde acestea așteaptă să participe la activitatea de urmărire penală din biroul procurorului.

– [...] Inculpatul Creangă Sorin a fost citat la data de 16 iulie 2003, prin adresă scrisă, ce a fost înaintată de această unitate șefului Poliției Sectorului 1 București (anexată în copie la prezentul raport), fiind o modalitate legală de citare prevăzută de Codul de procedură penală.

Creangă Sorin a beneficiat de asistență juridică, după punerea sa sub învinuire, conform procedurii, deoarece, până la începerea urmăririi penale, legea nu impune prezența unui avocat și nici acesta nu a solicitat avocat. De altfel, nici ceilalți lucrători de poliție nu au solicitat la prima declarație avocați aleși.

Creangă Sorin nu a solicitat, în mod expres, aprobare să părăsească sediul D.N.A., deoarece nu exista o astfel de obligație și nu exista niciun control al persoanelor care doreau să părăsească acest sediu fără să informeze procurorul anchetator.

Pe cale de consecință, nu i s-a indicat lui Creangă Sorin, în mod expres, că poate să părăsească sediul D.N.A., ci i s-a cerut ca și ceilalți lucrători de poliție să participe la activitatea de urmărire penală, acesta fiind de acord.

[...] Lui Creangă Sorin i s-au dat informațiile și i s-a asigurat asistență juridică conform legii, cel în cauză fiind de acord să participe la activitatea de urmărire penală.

Înainte de punerea sub învinuire a lui Creangă Sorin, recunoscuseră faptele lor, dar și ale lui Creangă Sorin, următorii inculpați: S.B., M.I., G.F.P., V.B.D., D.C., G.M.M., G.A.A., F.C., A.G.B., C.U., M.L., M.V., N.B., L.S., I.D. ș.a.

– [...] În acest dosar am lucrat singur, în data de 16.07.2003, fără să fiu ajutat de alți procurori sau polițiști.

II. Dreptul și practica interne relevante

58. Dispozițiile relevante ale Codului de procedură penală în vigoare la momentul faptelor sunt redactate după cum urmează:

A. Declanșarea procesului penal, părțile și ceilalți participanți în procesul penal

Art. 23 Inculpatul

„Persoana împotriva căreia s-a pus în mișcare acțiunea penală este parte în procesul penal și se numește inculpat.”

Art. 78 Martorul

„Persoana care are cunoștință despre vreo faptă sau despre vreo împrejurare de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal poate fi ascultată în calitate de martor.”

Art. 224 Acte premergătoare

„(1) În vederea începerii urmăririi penale, organul de urmărire penală poate efectua acte premergătoare.

[...]

(3) Procesul-verbal prin care se constată efectuarea unor acte premergătoare poate constitui mijloc de probă.”

Art. 228 Începerea urmăririi penale

„(1) Organul de urmărire penală sesizat în vreunul din modurile prevăzute în art. 221 dispune prin rezoluție începerea urmăririi penale, când din cuprinsul actului de sesizare sau al actelor premergătoare efectuate nu rezultă vreunul din cazurile de împiedicare a punerii în mișcare a acțiunii penale prevăzute în art. 10, cu excepția celui de la lit. b¹). ”

Art. 229 Învinuitul

„Persoana față de care se efectuează urmărirea penală se numește învinuit cât timp nu a fost pusă în mișcare acțiunea penală împotriva sa.”

Art. 235 Punerea în mișcare a acțiunii penale prin ordonanță

„(1) Procurorul se pronunță asupra punerii în mișcare a acțiunii penale [la propunerea organului de urmărire] după examinarea dosarului.

(2) Dacă procurorul este de acord cu propunerea, pune în mișcare acțiunea penală prin ordonanță.”

B. Declarațiile martorilor, învinuiților sau inculpaților

Art. 83 Obligația de prezentare [a martorilor]

„Persoana chemată ca martor este obligată să se înfățișeze la locul, ziua și ora arătate în citație și are datoria să declare tot ce știe cu privire la faptele cauzei.”

Art. 176 Conținutul citației

(1) Citația [...] trebuie să cuprindă următoarele mențiuni:

(2) [...]

- (3) b) numele, prenumele celui citat, calitatea în care este citat și indicarea obiectului cauzei;“.

Art. 183 Mandatul de aducere

„(1) O persoană poate fi adusă în fața organului de urmărire penală sau a instanței de judecată pe baza unui mandat de aducere, întocmit potrivit dispozițiilor art. 176, dacă fiind anterior citată nu s-a prezentat, iar ascultarea ori prezența ei este necesară.

(2) Învinuitul sau inculpatul poate fi adus cu mandat chiar înainte de a fi fost chemat prin citație, dacă organul de urmărire penală sau instanța constată motivat că în interesul rezolvării cauzei se impune această măsură.

[Dispoziție introdusă prin Legea nr. 281/2003, în vigoare la 1 ianuarie 2004] (3) Persoanele aduse cu mandat, potrivit alin. 1 și 2, nu pot rămâne la dispoziția organului judiciar decât timpul strict necesar pentru audierea lor, în afară de cazul când s-a dispus reținerea ori arestarea preventivă a acestora.”

C. Reținerea și arestarea preventivă

Art. 136 Scopul și categoriile măsurilor preventive

„(1) În cauzele privitoare la infracțiuni pedepsite cu închisoare, pentru a se asigura buna desfășurare a procesului penal ori pentru a se împiedica sustragerea învinuitului sau inculpatului de la urmărirea penală, de la judecată ori de la executarea pedepsei, se poate lua față de acesta una din următoarele măsuri preventive:

- a) reținerea;
- b) obligarea de a nu părăsi localitatea;
- c) obligarea de a nu părăsi țara;
- d) arestarea preventivă.

[...]

(3) Măsura prevăzută în alin. 1 lit. a) poate fi luată de organul de cercetare penală sau de procuror.

(...)

(5) Măsura prevăzută în alin. 1 lit. d) poate fi luată de instanța de judecată și, în cazurile prevăzute de lege, și de procuror, ca măsură provizorie, în cursul urmăririi penale.

(...)

(8) Alegerea măsurii ce urmează a fi luată se face ținându-se seama de scopul acesteia, de gradul de pericol social al infracțiunii, de sănătatea, vârsta, antecedentele și alte situații privind persoana față de care se ia măsura.”

Art. 137 Cuprinsul actului prin care se ia măsura preventivă

„Actul prin care se ia măsura preventivă trebuie să arate fapta care face obiectul învinuirii sau inculpării, textul de lege în care aceasta se încadrează, pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită și temeiurile concrete care au determinat luarea măsurii preventive.”

Art. 137¹ Aducerea la cunoștință a motivelor luării măsurilor preventive și a învinuirii

„(1) Persoanei reținute sau arestate i se aduc, de îndată, la cunoștință, motivele reținerii sau ale arestării. Învinuirea se aduce la cunoștința celui arestat, în cel mai scurt termen, în prezența unui avocat.”

Art. 143 Reținerea

„(1) Măsura reținerii poate fi luată de organul de cercetare penală față de învinuit, dacă sunt probe sau indicii temeinice că a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală.

(2) Măsura reținerii se ia în cazurile prevăzute în art. 148, oricare ar fi limitele pedepsei cu închisoare prevăzute de lege pentru fapta săvârșită.

(3) Sunt indicii temeinice atunci când din datele existente în cauză rezultă presupunerea că persoana față de care se efectuează urmărirea penală a săvârșit fapta.”

Art. 144 Durata reținerii

„ (1) Măsura reținerii poate dura cel mult 24 de ore. Din durata măsurii reținerii se deduce timpul cât persoana a fost privată de libertate ca urmare a măsurii administrative a conducerii la sediul poliției, prevăzută în art. 31 alin. 1 lit. b) din Legea nr. 218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române.

(2) În ordonanța prin care s-a dispus reținerea trebuie să se menționeze ziua și ora la care reținerea a început, iar în ordonanța de punere în libertate, ziua și ora la care reținerea a încetat.

(3) Când organul de cercetare penală consideră că este necesar a se lua măsura arestării preventive, înaintează procurorului, în primele 10 ore de la reținerea învinuitului [...], un referat motivat. Procurorul, dacă apreciază că sunt întrunite condițiile prevăzute de lege pentru luarea măsurii arestării preventive, procedează, înăuntrul termenului prevăzut în alin. 1, potrivit art. 146.

(4) Când măsura reținerii este luată de procuror, dacă acesta consideră că este necesar a se lua măsura arestării preventive, procedează, în termen de 10 ore de la luarea măsurii reținerii, potrivit art. 146. ”

Art. 146 Arestarea învinuitului în cursul urmăririi penale

„ (1) Dacă sunt întrunite condițiile prevăzute în art. 143 și există probe din care rezultă vreunul dintre cazurile prevăzute în art. 148, procurorul, din oficiu sau la sesizarea organului de cercetare penală, când consideră că în interesul urmăririi penale este necesară arestarea învinuitului, după ascultarea acestuia numai în prezența apărătorului ales sau când acesta, fiind înștiințat nu se poate prezenta, a celui numit din oficiu, dispune, prin ordonanță motivată, arestarea preventivă provizorie a acestuia, arătând temeiurile care justifică luarea măsurii și fixând durata arestării provizorii, care nu poate depăși 3 zile.

(2) Totodată, procurorul emite mandat de arestare preventivă provizorie a învinuitului. [...]

(3) Dacă învinuitul se află în stare de reținere, cele 3 zile se calculează de la data emiterii mandatului de reținere.

(4) În termen de 24 de ore de la emiterea mandatului de arestare preventivă provizorie, procurorul prezintă dosarul cauzei instanței [...], cu propunerea motivată de luare a măsurii arestării preventive a învinuitului, dacă există temeiuri care să justifice această măsură. [...]

(11) Dacă sunt întrunite condițiile prevăzute în alin. 1, instanța dispune, prin încheiere, arestarea preventivă a învinuitului, înainte de expirarea duratei arestării provizorii dispuse de procuror, arătând în concret temeiurile care justifică luarea măsurii arestării preventive și fixând durata acesteia, care nu poate depăși 10 zile.”

Art. 148 Condițiile și cazurile în care se dispune arestarea inculpatului

„ (1) Măsura arestării inculpatului poate fi luată dacă sunt întrunite condițiile prevăzute în art. 143 și numai în vreunul din următoarele cazuri:

[...]

d) sunt date suficiente că inculpatul a încercat să zădărnicească aflarea adevărului, prin influențarea vreunui martor sau expert, distrugerea ori alterarea mijloacelor materiale de probă sau prin alte asemenea fapte;

e) inculpatul a comis din nou o infracțiune ori există date care justifică temerea că va săvârși și alte infracțiuni;

(...)

h) inculpatul a săvârșit o infracțiune pentru care legea prevede [pedeapsa detențiunii pe viață alternativ cu pedeapsa închisorii sau - dispoziție introdusă prin Legea nr. 281/2003, în vigoare la 1 ianuarie 2004] pedeapsa închisorii mai mare de 4 ani și există probe certe că lăsarea sa în libertate prezintă un pericol concret pentru ordinea publică.”

Art. 149 Durata arestării inculpatului

„Durata arestării inculpatului nu poate depăși 30 de zile, afară de cazul când ea este prelungită în condițiile legii.“ [...] ”

Art.149¹ Arestarea inculpatului în cursul urmăririi penale

„ Procurorul, din oficiu sau la sesizarea organului de cercetare penală, dacă sunt întrunite condițiile prevăzute în art. 143 și există vreunul dintre cazurile prevăzute în art. 148, când consideră că în interesul urmăririi penale este necesară arestarea inculpatului, după ascultarea acestuia numai în prezența apărătorului ales sau când acesta, fiind înștiințat nu se poate prezenta, a celui numit din oficiu, dispune, prin ordonanță motivată, arestarea preventivă provizorie a acestuia, arătând temeiurile care justifică luarea măsurii și fixând durata arestării provizorii, care nu poate depăși 3 zile.”

Art. 150 Ascultarea inculpatului

„(1) Măsura arestării inculpatului poate fi luată numai după ascultarea acestuia de către procuror sau de către instanța de judecată, afară de cazul când inculpatul este dispărut, se află în străinătate, ori se sustrage de la urmărire sau de la judecată [...]”

D. Asistența unui avocat

Art. 6 Garantarea dreptului de apărare

„ (1) Dreptul de apărare este garantat învinuitului, inculpatului și celorlalte părți în tot cursul procesului penal.

(2) În cursul procesului penal, organele judiciare sunt obligate să asigure părților deplina exercitare a drepturilor procesuale în condițiile prevăzute de lege și să administreze probele necesare în apărare.

(3) Organele judiciare au obligația să îl încunoștințeze [de îndată și mai înainte de a-l audia - dispoziție introdusă prin Legea nr. 281/2003, în vigoare la 1 ianuarie 2004] pe învinuit sau pe inculpat despre fapta pentru care este învinuit, încadrarea juridică a acesteia și să îi asigure posibilitatea pregătirii și exercitării apărării.

(4) Orice parte are dreptul să fie asistată de apărător în tot cursul procesului penal.

(5) Organele judiciare au obligația să încunoștințeze pe învinuit sau inculpat, înainte de a i se lua prima declarație, despre dreptul de a fi asistat de un apărător, consemnându-se aceasta în procesul-verbal de ascultare. În condițiile și în cazurile prevăzute de lege, organele judiciare sunt obligate să ia măsuri pentru asigurarea asistenței juridice a învinuitului sau inculpatului, dacă acesta nu are apărător ales.”

Art. 171 Asistența învinuitului sau inculpatului

„ (1) Învinuitul sau inculpatul are dreptul să fie asistat de apărător în tot cursul urmăririi penale și al judecății, iar organele judiciare sunt obligate să îi aducă la cunoștință acest drept.

(2) Asistența juridică este obligatorie când învinuitul sau inculpatul este minor, militar în termen, militar cu termen redus, rezervist concentrat, elev al unei instituții militare de învățământ, internat într-un centru de reeducare sau într-un institut medical-educativ ori când este arestat, chiar în altă cauză.

[...]

(4) Când asistența juridică este obligatorie, dacă învinuitul sau inculpatul nu și-a ales un apărător, se iau măsuri pentru desemnarea unui apărător din oficiu.”

Art.172 Drepturile apărătorului

„(2) Când asistența juridică este obligatorie, organul de urmărire penală va asigura prezența apărătorului la ascultarea inculpatului.[...]

(4) Inculpatul arestat are dreptul să ia contact cu apărătorul. În mod excepțional, când interesul urmăririi cere, procurorul, din oficiu sau la propunerea organului de cercetare penală, poate dispune, prin ordonanță motivată, interzicerea luării de contact a inculpatului arestat cu apărătorul, o singură dată, pe o durată de cel mult 5 zile.

[...]

(8) Apărătorul ales sau desemnat din oficiu este obligat să asigure asistența juridică a învinuitului sau inculpatului. Pentru nerespectarea acestei obligații, organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate sesiza conducerea baroului de avocați, spre a lua măsuri.”

E. Recursul în anulare

Art. 409 Recursul în anulare

„Procurorul general, din oficiu sau la cererea ministrului justiției, poate ataca cu recurs în anulare la Curtea Supremă de Justiție orice hotărâre definitivă.”

Art. 410 Cazurile în care se poate face recurs în anulare

„(2) [...] Hotărârile definitive, altele decât cele prevăzute în alin. 1 [această dispoziție vizează numai hotărârile definitive de condamnare, achitare și încetare a procesului penal], pot fi atacate cu recurs în anulare numai dacă sunt contrare legii. ”

59. Articolele din Codul de procedură penală care reglementează recursul în anulare au fost abrogate prin Legea nr. 576/2004 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1.223 din 20 decembrie 2004 și intrată în vigoare la 23 decembrie 2004.

60. Referitor la actele premergătoare, organul de urmărire penală nu are obligația de a asigura în acest stadiu persoanei vizate, care acum are calitate de „făptuitor“, asistența unui avocat în cursul măsurilor luate în această perioadă. Această obligație nu se naște decât ulterior începerii urmăririi penale în cursul căreia persoana respectivă primește calitatea de învinuit sau inculpat (deciziile nr. 2.501 din 14 aprilie 2005 și nr. 3.637 din 7 iunie 2006 ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția penală). În faza actelor premergătoare, autoritățile nu efectuează acte de urmărire penală, ci doar iau măsuri care nu necesită un act juridic propriu-zis (Decizia nr. 5.532 din 26 septembrie 2006 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția penală). Probele administrate în această fază, precum declarațiile de martori, audierea inculpatului sau expertiza judiciară, sunt lovite de nulitate (Decizia nr. 806/2006 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția penală). Curtea Constituțională a confirmat în mai multe rânduri că organul de urmărire penală nu are obligația de a asigura asistența unui avocat în cadrul măsurilor luate în faza actelor premergătoare, motivând că în această fază nu poate fi administrată nicio probă susceptibilă de a fi utilizată în cursul procesului penal ulterior (deciziile nr. 141/1999, 210/2000 și 582/2005). În schimb, s-a abținut să se pronunțe asupra practicii autorităților constând în efectuarea unor acte premergătoare în cursul urmăririi penale, considerând că aceasta reprezintă o problemă de aplicare a legii penale, care nu intră sub incidența contenciosului constituțional (Decizia nr. 113/2003).

ÎN DREPT

I. Cu privire la excepția preliminară a Guvernului

61. În observațiile sale scrise prezentate în fața Marii Camere, ca și în ședința din 30 martie 2011, Guvernul a invocat, pentru prima dată în cursul procedurii, o excepție de neepuizare a căilor de recurs interne față de capătul de cerere întemeiat, în contextul art. 5 § 1 din convenție, pe privarea de libertate a reclamantului în data de 16 iulie 2003 înainte de ora 22. În esență, acesta susține că reclamantul nu s-a plâns de lipsirea sa de libertate nici măcar în substanță, în declarațiile date la aceeași dată sau în cele ulterioare în fața parchetului ori a instanțelor interne.

62. Curtea amintește că o excepție preliminară de neepuizare a căilor de recurs interne trebuie ridicată în principiu înainte de examinarea admisibilității cererii [*Brumărescu împotriva României* (MC), nr. 28.342/95, pct. 52 și 53, CEDO 1999-VII, și *Hassan și Tchaouch împotriva Bulgariei* (MC), nr. 30.985/96, pct. 53 și 54, CEDO 2000-XI]. Întrucât a formulat această excepție pentru prima dată la 10 februarie 2011, după ce cererea a fost declarată admisibilă la 15 iunie 2010, Guvernul este decăzut din dreptul de a o invoca în această etapă a procedurii. În consecință, excepția trebuie respinsă.

II. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 5 § 1 din convenție în raport cu lipsirea de libertate a reclamantului în data de 16 iulie 2003, de la ora 9 până la ora 22

63. Reclamantul consideră lipsită de temei legal arestarea sa la 16 iulie 2003. Acesta invocă art. 5 § 1 din convenție, care prevede următoarele:

„1. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale: [...]

b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;

c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănuși că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a bănuși că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșască o infracțiune sau să fugă după săvârșire acesteia; [...]

A. Hotărârea Camerei

64. În hotărârea din 15 iunie 2010, Camera a reamintit că, având în vedere vulnerabilitatea deosebită a persoanelor aflate sub controlul exclusiv al agenților statului, procedura prevăzută de convenție nu presupune întotdeauna o aplicare riguroasă a principiului *affirmanti incumbit probatio* (proba îi revine celui ce afirmă).

65. În baza elementelor prezentate la vremea respectivă de către părți, Camera a constatat că reclamantul s-a prezentat la sediul PNA la 16 iulie 2003 și că a dat declarații în jurul orei 10, apoi al orei 20. Aceasta a precizat că, deși prima declarație nu menționa dacă reclamantul era audiat în calitate de persoană urmărită penal, acesta din urmă fusese informat la momentul celei de-a doua declarații că era învinuit de comiterea mai multor infracțiuni. Aceasta a observat, de asemenea, că Guvernul nu a comunicat niciun element concret referitor la poziția autorităților în privința situației reclamantului în data de 16 iulie 2003. Astfel, nu a fost pus la dispoziția Curții niciun înscris care să ajute la stabilirea faptului dacă reclamantul părăsise ori nu sediul parchetului, înscris obținut, de exemplu, prin consemnarea datelor privind persoanele care intră și ies din sediul instituției, sau a demersurilor făcute de autorități pentru a-l informa pe reclamant dacă putea părăsi sediul parchetului. Camera a subliniat apoi că la aceeași dată parchetul a început urmărirea penală împotriva reclamantului și că în timpul serii a dispus arestarea preventivă a acestuia. Desfășurarea evenimentelor acelei zile, astfel cum reiese din dosar - interogatoriu, începerea urmăririi penale, un al doilea interogatoriu în calitate de

inculpat, arestarea preventivă - au condus-o la concluzia că reclamantul a rămas la sediul parchetului pe tot parcursul zilei și că nu i-a fost permis să îl părăsească. În contextul tuturor acestor elemente, Camera a concluzionat că în data de 16 iulie 2003, de la ora 10,00 până la ora 22,00, reclamantul a fost lipsit de libertate.

66. Referitor la compatibilitatea acestei lipsiri de libertate cu art. 5 § 1 din convenție, Camera a observat că dreptul român prevedea la vremea faptelor două măsuri preventive privative de libertate, și anume reținerea pe o durată de 24 de ore și arestarea preventivă. În speță, niciun mandat de reținere nu a fost emis împotriva reclamantului. Camera a mai subliniat că prin ordonanța din 16 iulie 2003 procurorul a dispus arestarea preventivă provizorie a reclamantului pe o durată de 3 zile. Însă perioada indicată în mod expres în ordonanță, și anume de la 16 iulie 2003 ora 22 până la 18 iulie 2003 ora 22, nu reprezintă de fapt decât două zile de arestare preventivă. Camera a observat, în această privință, că, fiind emis în temeiul ordonanței procurorului în conformitate cu dreptul intern, mandatul de arestare putea acoperi numai aceeași perioadă ca cea prevăzută în ordonanță. În speță, chiar dacă nu indica ora începând de la care măsura devenea efectivă, mandatul nu putea constitui temei legal pentru perioada precedentă, nemenționată în ordonanță.

67. În consecință, Camera a considerat că lipsirea de libertate a reclamantului în data 16 iulie 2003, între orele 10 și 22, nu avea temei legal în dreptul intern și că, prin urmare, a fost încălcat art. 5 § 1 din convenție.

B. Argumentele părților

1. Reclamantul

68. În observațiile scrise prezentate Marii Camere reclamantul susține că, ulterior intrării sale în sediul PNA, la ora 9, a făcut o primă declarație scrisă care i-a fost transmisă procurorului în jur de 9,40. În intervalul orar 9,40-23 ar fi rămas într-o sală păzită de jandarmi înarmați și nu ar fi avut voie să iasă din sală. Pe de altă parte, întrucât i s-a solicitat să lase telefonul mobil pe o masă supravegheată de un jandarm, i-ar fi fost imposibil să ia legătura cu familia sau avocatul său. Ar fi avut voie să meargă la toaletă ori să iasă la fumat, dar numai însoțit de un jandarm. În fine, ar fi fost amenințat că nu își va revedea familia deoarece ar fi urmat să fie arestat preventiv. Acesta a fost informat abia la 17 iulie 2003, în jurul orei 1,15-1,30, că s-a emis un mandat de arestare preventivă pe numele său.

Reclamantul afirmă că Guvernul nu a adus nicio dovadă a distrugerii registrelor de acces în sediul PNA.

2. Guvernul

69. Guvernul consideră neconformă cu realitatea concluzia Camerei, conform căreia reclamantul a fost lipsit de libertate la sediul PNA în data de 16 iulie 2003 înainte de ora 22. Acesta subliniază o contradicție în declarația reclamantului. Acesta din urmă, în formularul de cerere, ar fi spus că șeful său l-a informat la 16 iulie 2003, dimineața, pe când se afla la serviciu, că trebuia să se prezinte la PNA. Însă, în observațiile sale scrise prezentate Marii Camere, acesta ar fi spus că a primit această informație de la un coleg la 15 iulie 2003, în jurul orei 17, pe când se afla în concediu. Guvernul adaugă că, deși reclamantul afirmase inițial că s-a prezentat la PNA în jurul orei 9, acesta indică cu o precizie absolută momentul respectiv în aceleași declarații scrise, și anume 8,45. Recunoaște însă că reclamantul a intrat în sediul PNA la ora 9.

70. Referitor la sarcina probei, Guvernul amintește că, pentru ca un reclamant să se poată declara victimă în sensul art. 34 din convenție, acesta trebuie să prezinte indicii temeinice și convingătoare ale încălcării care îl vizează personal, simplele suspiciuni sau conjuncturi nefiind suficiente. În cererea sa însă reclamantul nu a oferit detalii importante sau probe în

apărarea sa, făcând doar niște afirmații confuze și vagi, care, în opinia Guvernului, erau menite să completeze celelalte capete de cerere. Pe de altă parte, aceste afirmații sunt contrazise de probele de la dosar, fără ca reclamantul să ofere o explicație plauzibilă. Guvernul susține, de asemenea, că a contestat aceste afirmații în fața Camerei și că a subliniat în mod corespunzător faptul că acestea nu erau credibile și nici susținute de probele de la dosar. Acesta adaugă că reclamantul nu a depus observații scrise în procedura din fața Camerei. Potrivit Guvernului, elementele respective dau de înțeles nu numai că reclamantul nu insistă asupra acestui capăt de cerere, ci și că a renunțat la el în mod tacit.

71. Guvernul consideră că raționamentul conform căruia Camera a considerat ca fiind stabilit faptul că reclamantul se afla sub controlul agenților statului este lipsit de coerență, din moment ce această chestiune coincide cu cea a existenței lipsirii de libertate. Guvernul consideră că în Hotărârea din 15 iunie 2010 Camera a comis o gravă eroare inversând sarcina probei și instituind astfel o prezumție a lipsirii de libertate în privința statului, prezumție care, în opinia sa, constituie un precedent extrem de periculos. Guvernul atrage atenția asupra faptului că nu s-a stabilit în speță faptul că reclamantul a fost privat de libertate: aceasta este tocmai chestiunea care trebuie soluționată.

72. În continuare, Guvernul se plânge că a fost obligat, în fața Camerei, să prezinte o probă negativă, dat fiind faptul că era așteptat din partea sa să demonstreze că reclamantul nu a fost lipsit de libertate între anumite ore. Susține că respectiva probă a trebuit prezentată la 7 ani de la momentul faptelor și pe baza unor elemente (probe care să ajute la stabilirea faptului că reclamantul a părăsit sediul parchetului sau demersurile făcute de autorități pentru a-l informa pe reclamant că putea părăsi sediul parchetului) și a unor documente (registrele în care se consemnau intrările și ieșirile din sediul PNA) pe care Curtea nu i le solicitase anterior.

73. În fine, Guvernul consideră că nu se poate admite o excepție de la principiul *affirmanti incumbit probatio* decât dacă există probe concordante în sprijinul afirmațiilor reclamantului sau prezumții neînfirmate suficient de serioase, precise și concordante, ceea ce nu este cazul. Prin urmare, nicio împrejurare sau rațiune excepțională nu poate conduce în prezenta cauză la aplicarea unei excepții de la principiul conform căruia sarcina probei îi aparține reclamantului.

74. Guvernul subliniază că, întrucât au trecut 7 ani de la faptele petrecute la 16 iulie 2003, acestea nu pot fi stabilite cu exactitate. Acesta confirmă totuși că în 2003 existau registre de intrare și ieșire din sediul PNA, dar declară că se află în imposibilitatea de a le prezenta Curții deoarece au fost distruse cu mult timp înaintea comunicării prezentei cauze, la 19 februarie 2009, termenul de păstrare prevăzut de normele în vigoare fiind de 3-5 ani. Acesta adaugă că conducerea PNA nu a emis nicio instrucțiune internă specială referitoare la accesul și circulația în sediul parchetului, normele aplicabile fiind cele în vigoare pentru orice instituție publică. Guvernul precizează că nu exista în 2003, ca de altfel nici în prezent, o intrare separată sau încăpere specială pentru persoanele împotriva cărora era luată măsura reținerii sau arestării preventive.

75. Potrivit Guvernului, reclamantul, ca și celelalte persoane convocate la 16 iulie 2003, a așteptat de bună voie la sediul PNA pentru clarificarea situației sale juridice. Într-adevăr, acesta nu sa opus audierii sale în cadrul actelor premergătoare, răspunzând la un chestionar în urma sosirii sale la PNA, fără a solicita însă asistența unui avocat. În jurul orei 12, după începerea urmăririi penale, acesta a rămas la sediul PNA la cererea procurorului, care l-a rugat să dea o nouă declarație și să participe la confruntări.

76. În opinia Guvernului, reclamantul nu a fost obligat să rămână în sediul parchetului, fiind liber să plece de la PNA în orice moment. Astfel, nimic nu indică faptul că a rămas efectiv

până la ora 22 și nici că a fost reținut împotriva voinței sale; de altfel, 2 polițiști au părăsit sediul PNA în aceeași zi. Mai mult, acesta nu a fost supravegheat sau păzit. Jandarmii prezenți la sediul PNA aveau doar obligația de a asigura menținerea ordinii.

77. Pe de altă parte, Guvernul susține că urmărirea penală în general și circumstanțele cauzei în special impuneau citarea, interogatorii numeroase și confruntarea persoanelor urmărite penal și a martorilor în decursul unei singure zile. În opinia acestuia, se impunea, de asemenea, asigurarea confidențialității informațiilor obținute în cursul anchetei, pentru a elimina orice piedică din calea bunei desfășurări a acesteia. În fine, ancheta din 16 iulie 2003 a fost derulată de un singur procuror pentru a asigura o strategie unitară a procedurii.

78. Guvernul subliniază că reclamantul nu a cerut niciodată să plece de la PNA. La dosar nu a fost depus niciun document de constatare a unei asemenea cereri sau a unui eventual refuz din partea autorităților. Guvernul susține, de asemenea, că reclamantul nu a fost informat că putea părăsi sediul PNA deoarece era un lucru evident, o asemenea precizare fiind lipsită de logică. Procurorul nu are obligația legală de a informa o persoană că poate părăsi sediul unui parchet în cazul în care nu s-a luat o măsură privativă de libertate împotriva sa.

79. Guvernul mai precizează că, deși a fost reprezentat de avocați pe tot parcursul procedurii penale, reclamantul nu a denunțat o eventuală lipsire de libertate nici în fața procurorului, nici ulterior - în cadrul procedurii de contestare a arestării preventive sau în fața instanțelor care au examinat temeinicia acuzației care i s-a adus.

80. În ceea ce privește declarațiile scrise prezentate de reclamant, Guvernul subliniază că este vorba despre declarații făcute într-un cadru extrajudiciar, certificate de avocatul reclamantului și depuse în interesul său (declarații *pro causa*) de către două persoane condamnate de instanța penală de fond în cadrul aceleiași proceduri interne ca și reclamantul. Acesta mai subliniază că martorul M.T. folosește în declarația sa expresii similare celor folosite de reclamant.

81. Referitor la regimul juridic al persoanelor chemate să dea declarații în diverse ocazii în fața parchetului în legătură cu urmărirea penală, Guvernul argumentează că, în ceea ce privește garanțiile procedurale oferite persoanelor vizate de actele premergătoare, care se desfășoară așadar anterior începerii urmăririi penale, nu se poate discerne un model european sau universal. În absența unui consens între state, Curtea nu ar putea impune principii directoare. Prin urmare, statele ar trebui să dispună de o marjă largă de apreciere în ceea ce privește normele aplicabile acestei faze a procedurii, conform propriei politici penale. Pe de altă parte, Guvernul subliniază că motivul pentru care legislația penală a unui stat nu ar trebui să emită asemenea norme detaliate este constituit de necesitatea de a acorda organelor de urmărire penală mijloace efective pentru aflarea adevărului. Acesta consideră că o reglementare detaliată, care acordă mai multe garanții persoanelor chemate la parchet în condițiile în care nu a fost inițiată nicio procedură penală împotriva lor, ar putea prejudicia activitatea organelor de cercetare și ar risca să priveze procesul penal de finalitatea lui. Dreptul român prevede garanții procedurale pentru părțile din procesul penal, în special după începerea acestuia. În speță, în cadrul actelor premergătoare, reclamantul a fost informat despre obiectul cercetărilor efectuate și i s-a solicitat să dea o declarație în acest sens. Odată declanșată urmărirea penală, acesta a beneficiat integral de drepturile sale, fiind informat, potrivit legii, cu privire la natura urmăririi și având posibilitatea de a fi asistat de un avocat la întocmirea declarațiilor. Guvernul respinge declarațiile reclamantului referitoare la amenințări și insulte proferate de procuror, pe care le consideră simple afirmații nesusținute, formulate pentru prima dată la 7 ani de la evenimente.

82. În fine, Guvernul subliniază că reclamantul a fost arestat preventiv de la 16 iulie 2003, ora 22, până la 18 iulie 2003, ora 22. Faptul că ordonanța de arestare preventivă din 16

iulie 2003 precizează că acoperă o perioadă de 3 zile constituie o aplicare a art. 188 din Codul de procedură penală, conform căruia în calcularea zilelor de arest preventiv se includ zilele întregi. Acest lucru este în favoarea persoanelor în cauză deoarece zilele întregi se scad dintr-o eventuală pedeapsă cu închisoarea aplicată ulterior de o instanță.

83. Având în vedere cele de mai sus, Guvernul concluzionează că reclamantul nu a fost lipsit de libertate în data de 16 iulie 2003, orele 9-22.

C. Motivarea Curții

1. Principii generale

84. Curtea amintește că art. 5 din convenție consacră un drept fundamental, protejarea oricărei persoane împotriva atingerilor de natură arbitrară ale statului aduse libertății sale. Prin proclamarea „dreptului la libertate“, art. 5 § 1 se referă la libertatea fizică a persoanei; el are drept scop să garanteze că nimeni nu este privat de aceasta în mod arbitrar. Acesta nu vizează simplele restrângeri ale libertății de circulație, care intră sub incidența art. 2 din Protocolul nr. 4. Curtea reamintește totodată că art. 5 § 1 precizează explicit că garanțiile pe care le consacră se aplică pentru „orice persoană“. Lit. a)-f) ale paragrafului 1 al art. 5 conțin o listă exhaustivă a motivelor pentru care o persoană poate fi lipsită de libertate; o asemenea măsură nu este legală dacă nu corespunde unuia dintre aceste motive. Mai mult, în privința „legalității“ unei arestări, inclusiv respectarea „căilor legale“, convenția face trimitere, în principal, la legislația națională și consacră obligația de a respecta normele de fond, precum și normele de procedură ale acesteia. Cu toate acestea, respectarea legislației naționale nu este suficientă: art. 5 § 1 cere în plus conformitatea oricărei lipsiri de libertate cu scopul de a apăra persoana împotriva arbitrariului. Există un principiu fundamental conform căruia nicio detenție arbitrară nu poate fi compatibilă cu art. 5 § 1, iar noțiunea „arbitrară“ pe care o prevede art. 5 § 1 nu se limitează la lipsa conformității cu dreptul intern, astfel încât o lipsire de libertate poate fi legală potrivit legislației interne și totodată arbitrară, deci contrară convenției [a se vedea, printre alte hotărâri, *Guzzardi împotriva Italiei*, 6 noiembrie 1980, pct. 92, seria A nr. 39, și *A. și alții împotriva Regatului Unit (MC)*, nr. 3.455/05, pct. 162-164, 19 februarie 2009].

2. Aplicare în cauza de față

a) Cu privire la perioada care trebuie luată în considerare

85. În primul rând, Curtea consideră necesar să stabilească perioada care trebuie luată în considerare. În această privință, trebuie examinate două chestiuni diferite: începutul perioadei și finalul acesteia.

86. În ceea ce privește ora începerii perioadei, trebuie reamintită concluzia Camerei, conform căreia reclamantul a fost lipsit de libertate fără niciun temei legal începând cu ora 10, când a fost interogată de un procuror (a se vedea pct. 43 din hotărârea camerei). Curtea observă totuși că, deși derularea faptelor diferă în funcție de versiunile fiecărei părți, se impune constatarea că acestea sunt de acord atunci când afirmă că reclamantul a intrat la ora 9 în sediul parchetului pentru a da o declarație în legătură cu o anchetă penală.

Prin urmare, Curtea consideră că perioada care trebuie luată în considerare a început la 16 iulie 2003, ora 9 dimineața.

87. În ceea ce privește finalul perioadei, Curtea observă că ordonanța de arestare preventivă a reclamantului din 16 iulie 2003 preciza că măsura și-a început efectul la ora 22. Aceasta consideră că momentul în care i s-a notificat reclamantului mandatul de arestare preventivă emis în temeiul ordonanței sus-menționate - 17 iulie 2003, în intervalul orar 1,15-1,30, potrivit reclamantului - nu are niciun efect asupra legalității arestării sale după ora 22.

Prin urmare, Curtea consideră că perioada care trebuie luată în considerare a încetat la 16 iulie 2003, ora 22.

b) Cu privire la sarcina probei pretinsei lipsiri de libertate

88. Curtea reamintește că, la aprecierea mijloacelor de probă, ea reține criteriul probei „dincolo de orice îndoială rezonabilă”. Totuși, nu a avut niciodată drept obiectiv să adopte demersul sistemelor juridice naționale care aplică acest criteriu. Curtea nu are obligația să se pronunțe cu privire la vinovăție din perspectiva dreptului penal sau cu privire la răspunderea civilă, ci cu privire la răspunderea statelor contractante în raport cu convenția. Caracterul specific al sarcinii pe care i-o atribuie art. 19 din convenție - a asigura respectarea angajamentelor care decurg pentru înaltele părți contractante constând în recunoașterea drepturilor fundamentale consacrate de acest instrument - îi condiționează modul de abordare a probelor administrate. În cadrul procedurii din fața Curții nu există niciun obstacol procedural în calea admisibilității mijloacelor de probă și nici formule predefinite aplicabile aprecierii acestora. Curtea adoptă concluziile care, în opinia sa, sunt susținute de o evaluare independentă a tuturor mijloacelor de probă, inclusiv deducțiile pe care le poate face din fapte și observațiile părților. În conformitate cu jurisprudența sa constantă, proba poate reieși dintr-o serie de indicii sau din prezumții necontestate, suficient de serioase, precise și concordante. În plus, gradul de convingere necesar pentru a ajunge la o concluzie specifică și, în această privință, repartizarea sarcinii probei sunt legate intrinsec de caracterul specific al faptelor, de natura acuzației formulate și de dreptul convențional respectiv. De asemenea, Curtea acordă atenție gravității unei constatări potrivit căreia un stat contractant a încălcat drepturi fundamentale [*Natchova și alții împotriva Bulgariei* (MC), nr. 43.577/98 și 43.579/98, pct. 147, CEDO 2005-VII].

89. În plus, Curtea subscrie la raționamentul Camerei, conform căruia procedura prevăzută de convenție nu se pretează întotdeauna unei aplicări stricte a principiului repartizării sarcinii probei *affirmanti incumbit probatio*. Astfel, aceasta reamintește jurisprudența sa, conform căreia, din perspectiva art. 2 și 3 din convenție, atunci când evenimentele în cauză sunt cunoscute în exclusivitate de către autorități, cum este cazul persoanelor aflate în stare privată de libertate sub controlul lor, orice rană sau deces care survine în această perioadă de detenție conduce la solide prezumții de fapt. Sarcina probei revine în acest caz autorităților, care trebuie să ofere o explicație satisfăcătoare și convingătoare [a se vedea *Salman împotriva Turciei* (MC), nr. 21.986/93, pct. 100, CEDO 2000-VII, *Çakıcı împotriva Turciei* (MC), nr. 23.657/94, pct. 85, CEDO 1999-IV, și *Rupa împotriva României* (nr. 1), nr. 58.478/00, pct. 97, 16 decembrie 2008]. Curtea a stabilit deja că aceste considerente sunt valabile și în cazul disparițiilor, examinate din perspectiva art. 5 din convenție, atunci când, chiar dacă nu s-a dovedit că o persoană a fost arestată de către autorități, se poate stabili că aceasta a fost citată oficial de către autorități, a intrat într-un sediu al acestora și nu a mai fost văzută de atunci. În asemenea situație, Guvernului îi revine sarcina de a oferi o explicație plauzibilă și satisfăcătoare a evenimentelor petrecute în sediul respectiv și de a demonstra că persoana în cauză nu a fost reținută de autorități, ci a părăsit sediul fără a fi în consecință privată de libertate [*Taniş și alții împotriva Turciei*, nr. 65.899/01, pct. 160, CEDO 2005-VIII, și *Youssoupova și Zaourbekov împotriva Rusiei*, nr. 22.057/02, pct. 52, 9 octombrie 2008].

Pe de alte parte, Curtea reamintește că, tot în contextul unui capăt de cerere întemeiat pe art. 5 § 1 din convenție, a cerut să îi fie prezentate indicii concordante înainte ca sarcina probei să fie transferată Guvernului pârât [*Öcalan împotriva Turciei* (MC), nr. 46.221/99, pct. 90, CEDO 2005-IV].

90. Curtea consideră că aceste principii se aplică și în prezenta cauză, cu condiția ca reclamantul să prezinte indicii prima facie concordante, de natură să demonstreze că a fost într-adevăr sub controlul exclusiv al autorităților la data faptelor, respectiv că a fost citat oficial de către autorități și a intrat într-un sediu al acestora. Dacă această condiție este îndeplinită, Curtea

va putea considera că persoana în cauză nu a fost liberă să plece, în special în cazul în care măsuri de cercetare erau în curs de executare. În consecință, Curtea poate obliga Guvernul să prezinte un raport detaliat pe ore asupra evenimentelor petrecute în sediile respective și să dea explicații privind timpul petrecut de reclamant acolo. Guvernul trebuie să prezinte probe satisfăcătoare și convingătoare în sprijinul versiunii sale asupra faptelor, fără de care Curtea va putea ajunge la concluzia temeiniciei afirmațiilor reclamantului.

c) Cu privire la lipsirea de libertate

91. Curtea reamintește că, pentru a determina dacă un individ este „lipsit de libertate” în sensul art. 5, se pleacă de la situația concretă și se ia în considerare un ansamblu de criterii cum ar fi tipul, durata, efectele și modalitățile de executare ale măsurii în cauză [*Guzzardi împotriva Italiei*, 6 noiembrie 1980, pct. 92, seria A. nr. 39, și *Mogoș împotriva României* (decizie), nr. 20.420/02, 6 mai 2004]. Fără îndoială, adesea este necesar, pentru a se pronunța asupra existenței unei încălcări a drepturilor apărute de convenție, să se identifice realitatea dincolo de aparențe și de vocabularul folosit (a se vedea, de exemplu, referitor la art. 5 § 1, *Van Droogenbroeck împotriva Belgiei*, 24 iunie 1982, pct. 38, seria A nr. 50).

92. Curtea adaugă că încadrarea juridică sau absența încadrării juridice de către stat a unei situații de fapt nu poate avea o influență decisivă asupra concluziei Curții privind existența unei lipsiri de libertate.

93. Curtea observă că, în cauzele soluționate de Comisie, însuși scopul prezenței persoanelor în sediile de poliție sau faptul că persoanele în cauză nu au cerut voie să iasă a fost considerat decisiv. Astfel, nu au fost considerați lipsiți de libertate copiii care au petrecut două ore la comisariat pentru interogatoriu fără să fie arestați (*X împotriva Republicii Federale Germania*, nr. 8.819/79, decizia din 19 martie 1981), nici reclamantul adus la sediul poliției din considerente umanitare, dar care era liber să se plimbe prin sediu și nu a cerut voie să plece [*Guenat împotriva Elveției* (decizie), nr. 24.722/94, decizia din 10 aprilie 1995]. De asemenea, faptul că reclamantul nu a avut niciodată intenția de a părăsi palatul de justiție unde asista la o ședință a fost decisiv pentru Comisie (*E.G. împotriva Austriei*, nr. 22.715/93, decizia din 15 mai 1996). Jurisprudența a evoluat în consecință, din moment ce scopul unei măsuri privative de libertate luate de autorități împotriva unui reclamant nu mai pare decisiv atunci când Curtea trebuie să se pronunțe cu privire la însăși existența unei lipsiri de libertate. Până în prezent, acest scop a fost luat în considerare numai într-un stadiu ulterior al analizei, în vederea examinării compatibilității lipșirii de libertate cu art. 5 § 1 din convenție (a se vedea *Osypenko împotriva Ucrainei*, nr. 4.634/04, pct. 51 și urm., 9 noiembrie 2010, *Salayev împotriva Azerbaidjanului*, nr. 40.900/05, pct. 41-42, 9 noiembrie 2010, *Iliya Ștefanov împotriva Bulgariei*, nr. 65.755/01, pct. 71, 22 mai 2008, și *Soare și alții împotriva României*, nr. 24.329/02, pct. 234, 22 februarie 2011).

Pe de altă parte, Curtea reamintește jurisprudența sa constantă potrivit căreia art. 5 § 1 se aplică, de asemenea, unei lipșiri de libertate de scurtă durată (*Foka împotriva Turciei*, nr. 28.940/95, pct. 75, 24 iunie 2008).

94. În speță, Curtea observă că părțile nu contestă faptul că reclamantul a fost citat la PNA și că a intrat în sediul parchetului la ora 9 pentru a da o declarație în legătură cu o anchetă penală. În conformitate cu principiile amintite mai sus (*supra*, pct. 89) și în pofida caracterului voluntar al prezentării reclamantului, care nu constituie un element care să permită să se stabilească în mod definitiv existența sau nu a unei lipșiri de libertate (*I.I. împotriva Bulgariei*, nr. 44.082/98, pct. 87, 9 iunie 2005, și *Osypenko*, citată anterior, pct. 32), se impune recunoașterea faptului că reclamantul se afla într-adevăr sub controlul autorităților cu începere din acel moment. Acest argument este, de altfel, confirmat de mărturiile prezentate de reclamant

(*supra*, pct. 55-56). În consecință, Guvernului îi revine sarcina de a oferi explicații privind evenimentele petrecute din acel moment în sediul PNA.

95. La rândul său, Guvernul declară că se află în imposibilitatea de a prezenta registrele de intrare și ieșire din sediul PNA. Registrele ar fi fost distruse cu mult timp înaintea comunicării prezentei cereri la 19 februarie 2009, termenul de păstrare prevăzut de normele în vigoare fiind de 3-5 ani (*supra*, pct. 35).

96. În schimb, Guvernul a prezentat o declarație a procurorului V.D., însărcinat cu urmărirea penală la vremea faptelor (*supra*, pct. 57), fără să facă totuși o trimitere explicită la aceasta în observațiile sale. Conform acestui document, reclamantul nu a cerut voie să părăsească sediul PNA, dar era liber să facă acest lucru, fiecare având posibilitatea de a pleca de acolo fără nicio formalitate sau acordul procurorului. În declarația sa, procurorul V.D. recunoaște că reclamantului nu i s-a comunicat că putea părăsi sediul PNA, dar afirmă că acesta a rămas de bună voie acolo pentru a participa la alte audieri și confruntări. Totuși, Curtea constată că această afirmație este infirmată nu numai de afirmațiile reclamantului, ci și de declarațiile scrise concordante făcute de 2 martori (*supra*, pct. 55-56).

97. În continuare, Curtea subliniază că la citarea reclamantului s-a adăugat ordinul verbal dat de superiorul său ierarhic de a se prezenta la PNA. În această privință, trebuie remarcat că Guvernul admite că șeful Direcției Generale de Poliție Sector 1 fusese, de asemenea, informat de citarea mai multor agenți de poliție la 16 iulie 2003, pentru a garanta prezența acestora la parchet. La vremea respectivă însă cadrele de poliție se supuneau disciplinei militare, astfel încât le era extrem de dificil să nu se conformeze ordinelor superiorilor lor. Deși nu se poate constata privarea de libertate a reclamantului doar din acest motiv, trebuie observat că la aceasta se adaugă alte elemente importante care militează în favoarea existenței acestei privări de libertate în cazul reclamantului, cel puțin începând din momentul notificării orale a deciziei de începere a urmăririi penale, la ora 12: cererea adresată de procuror reclamantului de a rămâne la fața locului în vederea unor noi depoziții și confruntări multiple, începerea urmăririi penale împotriva reclamantului în acea zi, faptul că 7 polițiști față de care nu se începuse urmărirea penală au fost informați că puteau părăsi sediul PNA din moment ce prezența și audierea lor nu mai erau necesare, prezența jandarmilor în sediul PNA, precum și necesitatea de a fi asistat de un avocat.

98. Având în vedere ordinea lor cronologică, aceste evenimente se înscriu în mod evident în cadrul unei cercetări penale de mare anvergură, necesitând numeroase investigații și audieri, dintre care unele fuseseră efectuate deja în zilele precedente. Procedura urmărea să anihileze o rețea de trafic de produse petroliere în care erau implicați agenți de poliție și jandarmi. Începerea urmăririi penale față de reclamant și colegii săi se încadrează în acest context procedural, iar necesitatea de a realiza într-o singură zi diferite acte de procedură penală față de aceste persoane tinde să demonstreze că reclamantul era într-adevăr obligat să se conformeze.

99. În consecință, Curtea constată că Guvernul nu a fost în măsură să prezinte niciun document care să demonstreze că reclamantul ar fi ieșit din sediul PNA și nu a demonstrat nici că acesta din urmă era liber să părăsească sediul parchetului după voia sa după ce a dat prima depoziție (*I.I. împotriva Bulgariei*, citată anterior, pct. 87, *Osypenko*, citată anterior, pct. 32, și *Salayev*, citată anterior, pct. 42-43).

100. În concluzie, întrucât Guvernul nu a prezentat elemente convingătoare și relevante în sprijinul versiunii sale asupra faptelor și având în vedere caracterul coerent și plauzibil al versiunii reclamantului, Curtea consideră că acesta din urmă a rămas într-adevăr în sediul parchetului și că a fost lipsit de libertate, cel puțin între orele 12 și 22.

d) Cu privire la compatibilitatea lipirii de libertate a reclamantului cu art. 5 § 1 din convenție

101. Chestiunea care trebuie soluționată este aceea dacă reclamantul a fost lipsit de libertate „potrivit căilor legale” în sensul art. 5 § 1 din convenție. Termenii „potrivit căilor legale” din această dispoziție fac trimitere, în mod esențial, la legislația națională și consacră obligația de a respecta normele de fond, precum și cele de procedură. Deși le revine, în primul rând, autorităților naționale, în special instanțelor, sarcina de a interpreta și de a aplica dreptul intern, situația este diferită atunci când nerespectarea acestuia poate atrage după sine o încălcare a convenției. Acesta este cazul, în special, al cauzelor al căror obiect îl constituie art. 5 § 1 din convenție, iar Curtea trebuie astfel să exercite un anumit control pentru a examina dacă dreptul intern a fost respectat (*Baranowski împotriva Poloniei*, nr. 28.358/95, pct. 50, CEDO 2000-III). Mai exact, este esențial, în materie de lipsire de libertate, ca dreptul intern să definească clar condițiile de detenție și ca legea să fie previzibilă în aplicarea sa (*Zervudacki împotriva Franței*, nr. 73.947/01, pct. 43, 27 iulie 2006).

102. Curtea observă, în primul rând, că reclamantul a fost citat la PNA pentru a da o declarație în cadrul unei proceduri penale, fără să i se ofere alte precizări cu privire la obiectul declarației. Legislația națională în materie impunea ca citația să precizeze calitatea în care o persoană este citată, precum și obiectul cauzei (a se vedea art. 176 din Codul de procedură penală, *supra*, pct. 58). Rezultă că reclamantul nu știa că era citat în calitate de martor sau învinuit ori poate chiar în calitate de polițist care efectuează el însuși cercetări. În această privință, Curtea reamintește că, deși nu se exclude posibilitatea autorităților de a folosi în mod legitim anumite stratageme, de exemplu, pentru a dejuca mai eficient activitățile infracționale, în schimb, un comportament al administrației care încearcă să ofere încredere unor persoane în vederea arestării lor nu este scutit de critici în raport cu principiile generale formulate explicit sau implicit de convenție (*Čonka împotriva Belgiei*, nr. 51.564/99, pct. 41, CEDO 2002-I).

103. În continuare, Curtea observă că Guvernul susține că reclamantul a fost reținut la sediul parchetului în interesul unei bune administrări a justiției, deoarece audierea sau confruntările cu diverse persoane prezente s-ar fi putut dovedi necesare în orice moment, ținând seama de circumstanțele cauzei. În această privință, se bazează pe declarația procurorului V.D. din 17 ianuarie 2011, potrivit căreia reclamantul și colegii săi au fost citați la parchet în calitate de „făptuitori” („presupuiți autori ai faptelor” sau „suspecți”, într-un stadiu anterior începerii urmăririi penale).

104. Curtea observă că reclamantul nu avea calitate oficială de învinuit la momentul primei declarații, dată pe coală albă, pe care i se solicitase să o dea încă de la intrarea în sediul PNA. În plus, elementele de care dispune nu îi permit nici să constate cu certitudine că, încă de la sosirea sa la sediul parchetului, acesta a fost tratat ca un suspect sau ca un martor.

105. În orice caz, Curtea observă că, potrivit versiunii faptelor prezentate de Guvern, în jurul orei 12, când agenții de poliție au terminat de scris declarațiile, procurorul a revenit în sală și i-a informat că, în cazul respectiv, a fost începută urmărirea penală față de 10 dintre agenții de poliție prezenți, inclusiv reclamantul, iar aceștia aveau dreptul să aleagă un avocat sau, în caz contrar, li se va repartiza unul din oficiu. Celorlalți polițiști li s-ar fi permis să plece deoarece nu se formulase nicio acuzație împotriva lor.

106. Curtea observă că, la momentul primei sale declarații, reclamantul nu avea cunoștință de statutul său juridic și de garanțiile subsecvente. Chiar dacă, în aceste condiții, se îndoiește de compatibilitatea dintre art. 5 § 1 din convenție și situația reclamantului în primele 3 ore petrecute la sediul PNA, Curtea nu intenționează să se pronunțe asupra acestei chestiuni din moment ce este evident că cel puțin începând cu ora 12 statutul penal al reclamantului s-a

clarificat, în urma începerii urmăririi penale. Începând din acel moment, reclamantul a avut incontestabil calitatea de învinuit, astfel încât legalitatea lipirii sale de libertate trebuie examinată cu începere din acel moment, din perspectiva art. 5 § 1 lit. c).

107. În dreptul român, există numai două măsuri preventive privative de libertate: reținerea și arestarea preventivă. Pentru a decide una sau alta, este necesar să existe probe sau indicii temeinice că fapta interzisă a fost săvârșită [art. 143 alin. 1 din Codul de procedură penală, *supra*, pct. 58], adică date din care rezultă presupunerea rezonabilă că persoana față de care se efectuează urmărirea penală a săvârșit fapta imputată [art. 143 alin. 3 din Codul de procedură penală, *supra*, pct. 58]. Însă niciuna dintre aceste măsuri nu a fost luată împotriva reclamantului la 16 iulie 2003 înainte de ora 22.

108. Curtea este conștientă de constrângerile unei anchete penale și nu neagă complexitatea procedurii declanșate în speță având de a face cu necesitatea unei strategii unitare puse în aplicare de către un singur procuror și prin intermediul unor acte realizate într-o singură zi, într-o cauză de mare amploare, care implică un număr semnificativ de persoane. De asemenea, nu contestă faptul că corupția constituie un flagel endemic care subminează încrederea cetățenilor în instituții și înțelege că autoritățile naționale trebuie să dea dovadă de fermitate față de persoanele răspunzătoare. Cu toate acestea, combaterea flagelului nu poate justifica, în materie de libertate, recurgerea la acte arbitrare și existența unor zone de non-drept acolo unde există o lipsire de libertate.

109. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că, cel puțin începând cu ora 12, procurorul avea bănuieli suficiente de solide, susceptibile să justifice lipsirea de libertate a reclamantului în legătură cu ancheta, și că dreptul român prevedea măsurile necesare în acest sens, și anume reținerea sau arestarea preventivă. Însă procurorul nu a luat cea de-a doua măsură în privința reclamantului decât foarte târziu, pe la ora 22.

110. În consecință, Curtea consideră că lipsirea de libertate căreia i-a căzut victimă reclamantul în data de 16 iulie 2003, cel puțin între orele 12 și 22, nu avea temei legal în dreptul intern și că, prin urmare, constituie o încălcare a art. 5 § 1 din convenție.

III. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 5 § 1 din convenție în raport cu arestarea preventivă a reclamantului de la 16 iulie 2003, ora 22, până la 18 iulie 2003, ora 22

111. În cererea sa, reclamantul susținea că ordonanța de arestare preventivă emisă pe numele acestuia la 16 iulie 2003 nu a fost motivată prin elemente concrete, în special cu privire la pericolul pe care punerea sa în libertate ar fi constituit-o pentru ordinea publică. Acesta considera că nu existau bănuieli întemeiate că ar fi comis faptele imputate, care să justifice măsura arestării preventive. Acesta a invocat art. 5 § 1 din convenție.

A. Hotărârea Camerei

112. În Hotărârea din 15 iunie 2010, Camera a considerat că, în ceea ce privește arestarea preventivă a reclamantului la 16 iulie 2003, ora 22, bănuielile care îl vizau se bazau pe o serie de fapte concrete și probe depuse la dosar și comunicate persoanei în cauză, sugerând că acesta din urmă ar fi putut săvârși infracțiunile și atinseseră, prin urmare, nivelul de credibilitate impus. În ceea ce privește motivarea ordonanței prin elemente concrete, Camera a observat că parchetul precizase că, în fapt, dată fiind calitatea sa de polițist, persoana în cauză ar fi putut influența anumite persoane care trebuiau interogate în cursul anchetei, motiv care, în opinia sa, era relevant și suficient pentru a justifica arestarea preventivă provizorie a reclamantului încă de la începutul anchetei. Prin urmare, aceasta a considerat că lipsirea de libertate era justificată în raport cu art. 5 § 1 lit. c) din convenție și că nu a fost încălcată această dispoziție pe parcursul perioadei în litigiu.

B. Argumentele părților

113. În observațiile sale scrise în fața Marii Camere, reclamantul a reafirmat că nu existau bănuieli întemeiate că ar fi săvârșit infracțiunile, care să justifice arestarea preventivă, pe care o consideră lipsită de temei legal. Deși recunoaște că procurorul i-a prezentat declarațiile colegilor săi din care ar fi reieșit participarea sa la faptele de care este acuzat, acesta invocă inexistența în cazul său a unor convorbiri telefonice care ar fi justificat, ca în cazul unora dintre colegii lui, arestarea preventivă. Acesta nu mai face nicio referire la lipsa motivării prin elemente concrete a ordonanței de arestare preventivă emise la 16 iulie 2003 și nici, în special, la pericolul pe care punerea sa în libertate l-ar fi constituit pentru ordinea publică.

114. Guvernul, de asemenea, își reia argumentele prezentate în fața Camerei.

C. Motivarea Curții

115. Pentru motivele menționate de Cameră și reamintite mai sus, Curtea consideră că lipsirea de libertate a reclamantului de la 16 iulie 2003, ora 22, până la 18 iulie 2003, ora 22, era justificată în raport cu art. 5 § 1 lit. c) din convenție și că, prin urmare, nu a fost încălcată această dispoziție.

IV. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 5 § 1 din convenție în raport cu arestarea preventivă a reclamantului la 25 iulie 2003

116. Reclamantul consideră ilegală arestarea sa preventivă ca urmare a intervenției procurorului general în procedură, la 25 iulie 2003, prin intermediul unui recurs în anulare - cale de atac extraordinară - împotriva Hotărârii definitive din 21 iulie 2003, prin care se dispunea punerea sa în libertate. Acesta denunță, de asemenea, atingerea adusă principiului egalității armelor și celui al contradictorialității. În acest sens, invocă art. 6 § 3 din convenție.

117. Considerând că procedura incriminată avea legătură cu legalitatea arestării preventive, Camera a considerat că acest capăt de cerere rezultat de aici putea fi analizat din perspectiva art. 5 § 1 din convenție. Părțile nu au contestat această concluzie, iar Marea Cameră nu vede la rândul său niciun motiv să adopte un punct de vedere diferit.

A. Hotărârea Camerei

118. În Hotărârea din 15 iunie 2010, Camera a considerat că metoda folosită de autorități pentru a remedia o eventuală eroare de interpretare a legislației interne, și anume introducerea unui recurs în anulare, nu era nici accesibilă, nici previzibilă pentru persoana în cauză. În primul rând, această cale nu era deschisă în mod direct părților, numai procurorul general putând să o folosească. Însă acesta era superiorul ierarhic al procurorului care dispusese arestarea preventivă a reclamantului și a solicitat instanțelor prelungirea măsurii, deoarece acest procuror avusese posibilitatea de a-și prezenta argumentele în timpul procedurii ordinare, dar nu a procedat astfel. În al doilea rând, Camera a observat că art. 410 din Codul de procedură penală, care permite introducerea unui recurs în anulare când hotărârea definitivă este „contrară legii“, era prea vag pentru ca o intervenție în procedură prin calea recursului de acest tip să fie previzibilă. În consecință, Camera a considerat că, nefiind prevăzută de „o lege“ care să îndeplinească cerințele art. 5 § 1 din convenție, lipsirea de libertate a reclamantului începând din 25 iulie 2003 nu avea temei legal suficient în dreptul intern și că, prin urmare, a fost încălcată această dispoziție.

B. Argumentele părților

119. Părțile reiterează argumentele formulate în fața Camerei, numai Guvernul face pentru prima dată observația că, în speță, Curtea Supremă de Justiție a admis recursul în anulare introdus de procurorul general, dar nu a soluționat pe fond acuzația penală formulată împotriva reclamantului, ci s-a pronunțat exclusiv asupra chestiunii arestării preventive. Prin urmare, ar fi necesar să se facă distincție între prezenta cauză și cele în care chestiunea respectării

principiului securității juridice a fost examinată în contextul art. 6 din convenție. C. Motivarea Curții

120. În ceea ce privește noul argument al Guvernului, Curtea reamintește jurisprudența sa constantă conform căreia, atunci când se face referire la o măsură privativă de libertate, este deosebit de important să se respecte principiul general al securității juridice. În consecință, este esențial să fie clar definite condițiile lipirii de libertate în temeiul dreptului intern și ca legea însăși să fie previzibilă în aplicarea sa, spre a întruni criteriul de „legalitate” stabilit de convenție, care impune ca orice lege să fie suficient de precisă pentru a permite cetățeanului - înconjurându-se la nevoie de consilieri pregătiți - să prevadă, într-un mod rezonabil în circumstanțele cauzei, consecințele ce pot deriva dintr-un anumit act [*Baranowski*, citată anterior, pct. 52, *Mooren împotriva Germaniei* (MC), nr. 11.364/03, pct. 72, CEDO 2009-..., și *Medvedyev și alții împotriva Franței* (MC), nr. 394/03, pct. 80, CEDO 2010-...]. În ceea ce privește aplicarea acestui principiu în cauza de față, Curtea subscrie în totalitate la concluziile Camerei, conform cărora lipsirea de libertate a reclamantului în data de 25 iulie 2003 nu avea un temei legal suficient în dreptul intern, în măsura în care nu era prevăzută de „o lege” care să răspundă cerințelor impuse de art. 5 § 1 din convenție. Pentru motivele indicate de Cameră, Curtea consideră că a fost încălcată această dispoziție.

V. Cu privire la aplicarea art. 41 din convenție

121. Art. 41 din convenție prevede:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciu

1. Argumentele părților

122. În fața Camerei, reclamantul a solicitat 20.375 EUR cu titlu de prejudiciu material, reprezentând drepturile sale salariale, diminuarea pensiei sale și cheltuielile de întreținere pe care a trebuit să le suporte în perioada detenției. Acesta a prezentat un raport de expertiză contabilă extrajudiciară. Acesta a mai solicitat 300.000 EUR cu titlu de prejudiciu moral suferit. Acesta nu și-a modificat cererile în fața Marii Camere.

123. Guvernul observă că reclamantul nu și-a susținut cererea privind prejudiciul material și că nu există o legătură de cauzalitate între pretensele încălcări ale art. 5 din convenție și prejudiciul material invocat. Consideră, de asemenea, că suma solicitată cu titlu de prejudiciu moral este excesivă.

2. Hotărârea Camerei

124. În ceea ce privește suma solicitată cu titlu de prejudiciu material, Camera a constatat că nu există o legătură de cauzalitate între încălcările constatate de Curte și cererea reclamantului. În orice caz, cererea nu era însoțită de documente justificative relevante, întrucât raportul de expertiză depus la dosar era prea sumar, iar sursele nu erau citate. Cu toate acestea, Camera a considerat că reclamantului i-a fost cauzat un prejudiciu moral de necontestat și, pronunțându-se în echitate, i-a acordat 8.000 EUR în acest sens.

3. Motivarea Curții

125. Curtea subliniază că baza care trebuie reținută la acordarea unei reparații echitabile constă în aceleași încălcări ale convenției ca cele constatate de Cameră, și anume încălcarea art. 5 § 1 din convenție ca urmare a inexistenței temeiului legal al lipirii de libertate a reclamantului la 16 iulie 2003, cel puțin între orele 12-22, și al arestării sale preventive la 25 iulie 2003, în urma recursului în anulare. Având în vedere cele de mai sus, motivele prezentate

de Cameră și faptul că reclamantul nu și-a modificat cererea prezentată inițial în fața camerei, Curtea respinge cererea pentru prejudiciu material și îi acordă reclamantului suma de 8.000 EUR pentru prejudiciul moral.

B. Cheltuieli de judecată

1. Argumentele părților

126. Reclamantul mai solicită 890 de lei românești (RON) și 3.000 EUR pentru cheltuielile suportate în fața instanțelor interne și a Camerei. Acesta furnizează documente justificative pentru o parte din sumă. Trebuie subliniat că persoana în cauză nu și-a modificat cererea prezentată inițial în fața Camerei, dar că a făcut o cerere de asistență judiciară pentru cheltuielile sale în fața Marii Camere.

127. Guvernul observă că doar o parte a sumei solicitate este justificată prin documente relevante și subliniază că nu s-a stabilit dacă o parte a sumelor are legătură cu prezenta cauză.

2. Hotărârea Camerei

128. Camera i-a acordat reclamantului 500 EUR cu titlu de cheltuieli de judecată.

3. Motivarea Curții

129. Curtea observă că reclamantul a beneficiat de asistență judiciară pentru cheltuielile suportate în cadrul procedurii desfășurate în fața Marii Camere. În consecință, nu trebuie să ia în considerare decât cheltuielile suportate în fața instanțelor interne și a Camerei.

130. În conformitate cu jurisprudența consacrată a Curții, cheltuielile de judecată pot fi rambursate în temeiul art. 41 numai dacă se stabilește caracterul real, necesar și, în plus, rezonabil al cuantumului lor. În plus, cheltuielile de judecată pot fi recuperate numai în măsura în care au legătură cu încălcarea constatată [a se vedea, printre altele, *Beyeler împotriva Italiei* (reparație echitabilă) (MC), nr. 33.202/96, pct. 27, 28 mai 2002, și *Sahin împotriva Germaniei* (MC), nr. 30.943/96, pct. 105, CEDO 2003-VIII].

131. În contextul celor de mai sus, Curtea acordă reclamantului suma de 500 EUR pentru cheltuielile de judecată.

C. Dobânzi moratorii

132. Curtea consideră necesar ca rata dobânzilor moratorii să se întemeieze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, majorată cu 3 puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE,

În unanimitate,

CURTEA

1. respinge excepția preliminară a Guvernului;
2. hotărăște că a fost încălcat art. 5 § 1 din convenție în raport cu lipsirea de libertate a reclamantului în data de 16 iulie 2003, cel puțin de la ora 12 la ora 22;
3. hotărăște că nu a fost încălcat art. 5 § 1 din convenție în raport cu arestarea preventivă a reclamantului în intervalul 16 iulie, ora 22-18 iulie 2003, ora 22;
4. hotărăște că a fost încălcat art. 5 § 1 din convenție în raport cu arestarea preventivă a reclamantului la 25 iulie 2003;
5. hotărăște:

a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în termen de 3 luni, următoarele sume, care trebuie convertite în moneda națională la rata aplicabilă la data plății:

- (i) 8.000 EUR (opt mii de euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit pe această sumă, pentru prejudiciul moral;
- (ii) 500 EUR (cinci sute de euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit pe această sumă de către reclamant, pentru cheltuielile de judecată;

b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu 3 puncte procentuale;

6. respinge cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

Redactată în limbile franceză și engleză, apoi pronunțată în ședință publică la Palatul Drepturilor Omului de la Strasbourg, la 23 februarie 2012.

Nicolas Bratza, Vincent Berger,

președinte jurist

La prezenta hotărâre se anexează, în conformitate cu art. 45 § 2 din convenție și art. 74 § 2 din regulament, următoarele opinii:

– opinia concordantă a judecătorului Bratza;

– opinia concordantă comună a judecătorilor Costa, Garlicki, Gyulumyan, Myjer, Hirvelä, Malinverni, Vučinić și Raimondi.

N.B.

V.B.

Opinia concordantă a judecătorului Bratza

(Traducere)

1. Sunt pe deplin de acord cu concluziile majorității Curții cu privire la toate aspectele dosarului. Sunt de părere, de asemenea, că lipsirea de libertate a reclamantului în data de 16 iulie 2003 a încălcat art. 5 § 1 din convenție, cel puțin în intervalul dintre ora prânzului și ora 22.

2. Pot subscrie pe deplin și la raționamentul Curții care a condus la concluzia formulată la pct. 91 și următoarele din hotărâre. Cu toate acestea, mă disociez de aceasta în ceea ce privește

dezbaterele privind problema sarcinii probei, la pct. 88-90, care nu îmi par nici necesare, nici întemeiate, pentru concluzia respectivă.

3. Atunci când i se solicită să cerceteze dacă a existat o lipsire de libertate în sensul art. 5 § 1 din convenție sau o simplă restrângere a libertății de circulație ce nu face obiectul acestei dispoziții, Curtea cercetează de regulă situația concretă a reclamantului, așa cum reiese din dosar, ținând seama de o serie de criterii, de exemplu tipul, durata, consecințele și modalitățile de aplicare ale măsurii restrictive în cauză. În cadrul acestei examinări, Curtea consideră în general inutilă abordarea chestiunilor care se raportează la standardele de probă și la sarcina probei. Din moment ce faptele în litigiu au fost constatate în procedura desfășurată în fața instanței naționale, numai motive imperioase o pot determina în principiu să se abată de la aceste constatări de fapt, deși nu are nicio obligație față de concluziile juridice ale instanței naționale privind stabilirea chestiunii dacă faptele constituie o lipsire de libertate în sensul art. 5 § 1 din convenție. Dar dacă, precum în speță, nu a existat o constatare judiciară de acest tip și dacă părțile sunt în dezacord în privința faptelor, Curtea își poate exercita în mod normal controlul printr-o analiză liberă de toate probele aflate la dosar, în special bazându-se pe orice deducție ce se poate obține din faptele recunoscute și din concluziile părților.

4. Guvernul susține, în speță, că reclamantul nu a prezentat dovada faptului că a fost lipsit de libertate, așa cum ar fi trebuit să facă pentru a se putea pretinde victima unei încălcări în sensul art. 34. În hotărâre, Curtea a respins acest argument, remarcând, în adevăr, că dispozițiile convenției nu se pretează în toate cazurile la o aplicare strictă a principiului *affirmanti incumbit probatio*. Cu toate acestea, Curtea a adăugat, din contră, că în prezenta speță sarcina probei se inversase în detrimentul guvernului pârât din moment ce reclamantul prezentase indicii *prima facie* concordante, apte să demonstreze că la data faptelor acesta se afla sub controlul exclusiv al autorităților.

5. În ceea ce mă privește, nu consider utilă examinarea acestei cauze în materie de sarcina probei. Sunt extrem de ezitant în privința faptului dacă, în cele din urmă, este vorba de un caz care se pretează inversării sarcinii probei. Cele două tipuri de cauze citate la pct. 89 din hotărâre, în care sarcina probei a fost inversată în detrimentul guvernului pârât - mai precis, cauzele aflate sub incidența art. 2 și 3 din convenție și referitoare la decese și vătămări corporale survenite în cursul detenției, precum și cele aflate sub incidența art. 5 § 1 din convenție și referitoare la dispariții de persoane văzute ultima dată în sediul armatei sau poliției unde au fost convocate - sunt la mare distanță de circumstanțele cauzei. În special, deși există motive imperioase pentru a inversa, în detrimentul autorităților, sarcina probei că o persoană care a fost somată oficial să se prezinte la un sediu aflat sub controlul autorităților și nu a fost văzută părăsind de bună voie locul respectiv, asemenea motive nu există în prezenta speță, unde problema care se pune este de a stabili dacă, având în vedere circumstanțele de fapt, reclamantul putea fi considerat ca lipsit de libertate în sensul art. 5 § 1 din convenție. Simplul fapt, pe care se bazează Curtea în hotărârea sa, că reclamantul din prezenta speță a intrat, în baza unei citații, într-

un sediu aflat sub controlul autorităților nu este suficient, în opinia mea, pentru a inversa astfel sarcina probei.

6. În opinia mea, concluzia la care a ajuns majoritatea membrilor Curții în baza dosarului, cum că, oricare ar fi fost situația până la ora 12, reclamantul a fost categoric lipsit de libertate ulterior, ar fi putut și a trebuit să fie desprinsă fără a mai fi necesar să se transfere autorităților române sarcina probei.

**Opinia concordantă comună a judecătorilor Costa, Garlicki, Gyulumyan, Myjer,
Hirvelä, Malinverni, Vučinić și Raimondi**

(Traducere)

1. Deși suntem de acord că a fost încălcat art. 5 § 1 din convenție în raport cu lipsirea de libertate a reclamantului în data de 16 iulie 2003, considerăm că această lipsire a survenit nu „cel puțin” între orele 12 și 22 (cum se precizează la pct. 2 din dispozitiv și la pct. 100 și 109 din hotărâre), ci „numai” în acest interval.

În ceea ce privește situația reclamantului între orele 9-12, aceasta se interpretează nu ca o lipsire de libertate, ci pur și simplu ca o restrângere a libertății sale de circulație. Ar fi fost de dorit ca Marea Cameră, care este completul de judecată de cel mai înalt rang al Curții, să evite pe cât posibil să lase unele întrebări fără răspuns, ajungând la această concluzie în lumina următoarelor elemente.

2. Într-adevăr, situația reclamantului între orele 9-12 se explica printr-o combinație de obligații rezultate dintr-o citație emisă de un organ de cercetare penală și din conformarea acestuia față de disciplina de tip militar.

3. În primul rând, reclamantul se afla în sediul PNA deoarece fusese somat să se prezinte acolo pentru a da declarații în legătură cu o anchetă penală. Deși este poate adevărat că, odată intrat în sediu, ar fi putut avea probleme dacă ar fi plecat fără permisiune, regimul este același pentru numeroase persoane chemate să dea declarații poliției, parchetului sau instanței. Acestea din urmă sunt obligate să compare și să rămână pe loc cât timp li se ia declarația, ceea ce înseamnă că nu sunt liberi să plece cât timp măsurile de instrucție sunt în curs (a se vedea pct. 90 din hotărâre). Restricția este valabilă nu numai pentru persoanele citate în calitate de „martori”, ci și pentru „învinuiții” (adică persoanele deja acuzate) care nu au fost arestați preventiv. Chiar dacă nimeni nu este împiedicat fizic să plece fără permisiune, legea prevede sancțiuni de natură penală, dar și administrativă, pentru a asigura înfățișarea lor. Se subînțelege - în conformitate cu jurisprudența noastră - că, în cadrul unei anchete penale, nu numai obligația de a se înfățișa, ci și aceea de a nu pleca înainte de a obține permisiune se interpretează ca restrângeri ale libertății de circulație.

4. În al doilea rând, reclamantul, în calitate de polițist, se supunea disciplinei militare. Superiorul ierarhic le ordonase lui și colegilor săi să se prezinte la PNA. Prezența sa la sediul

parchetului se explica așadar prin respectul datorat disciplinei la care era obligat. Însăși natura disciplinei militare obligă în unele cazuri subordonatul să se prezinte în locul indicat și să rămână acolo atâta timp cât i s-a ordonat. Aceasta poate prevedea de asemenea sancțiuni, incluzând adoptarea unor măsuri de constrângere fizică, în caz de nerespectare a unui ordin. Asemenea restrângeri ale libertății de circulație sunt inerente funcționării oricărei formațiuni militare și nu au nimic de a face cu lipsirea de libertate.